Nagyvárad, 1896. II. évfolyam 143. szám. Péntek, junius 19.

Előfizetési árak:
A kiadóhivatalban átvéve:
Egész évre . . . 6 frt — kr.
Negyedévre . . . 1 » 50 »
Helyben naponz hordva:
Egész évre . . . 8 frt — kr.
Negyedévre . . . 2 frt — kr
Vidékre postán szállítva
Egész évre . . 10 frt — kr
Negyedévre . . 2 » 50 »

TISZÁNTÚL

POLITIKAI NAPILAP.

Megjelenik mindennap, a hétfői és ünnep utáni napok kivételével.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: **Apaczai-utca 3. sz.**

A szerkesztőség kéziratok visszaadására vagy megőrzésére nem vállalkozik.

Előfizetések és hirdetések a kiadó hivatalhoz intézendők.

Egyes szám ára 4 kr.

NAGYVÁRAD, junius 19.

Bizonytalanság.

Irta: ***Kaas Ivor.***

Meddig lesz még Magyarország a szabadelvü kisérletezésnek áldozata? A szabadelvü párt, mely magához ragadta a hatalmat s huszonegy esztendeig uralkodik a kormányon és törvényhozásban, kimerült eszmékben és emberekben, de önzés és önhittség nem engedik, hogy lemondjon. Minden módon azon iparkodik, hogy a közigazgatás birtokában maradhasson és a törvényhozás monopóliumát gyakorolhassa, mert ezzel jár minden protekczió s a budget négyszázhatvan milliójának kiosztása, az üzletek és vállalatok, a méltóságok és kitüntetések, a képviselői mandátumok és fizetések, és választási költségeknek a pártkasszából való fedezése; s az uralkodás élvezetéhez járul még azon kétes dicsőség is, hogy a fővárosi és vidéki fizetett sajtó örökösen magasztalja azokat, kik a hazáért vajmi keveset, vagy semmi jót nem tettek, hibáikat és bűneiket pedig legyezgetik. Az élelmes emberek természetesen mind odaszegődtek a szabadelvü párthoz, s akik más meggyőződést vallanak s hitüknek árulói nem lesznek, mellőzést, gunyt, szidalmat és üldözést szenvednek. S mindamellett, hogy a liberálisoké az állam, a jog, a pénz s a tehetség keresztül vinni mindent, mi nekik tetszik, nem tudják a nemzet javát eszközölni semmiben, mert annyira erőt vett rajtuk az önzés és a klikkszellem, hogy az igazságot felismerni és a közjót eszközölni nem képesek. Romlásnak indult tehát a nemzet erkölcse és vagyona s maga a parlament is, mely évről-évre sülyed s minden uj országgyülés silányabb, mint az előbbeni volt. Eleinte azt mondták, hogy a kormány állandósága a magyar államot megszilárditja, s Tisza Kálmán folyton Magyarország konszolidáczió-jával dicsekedett, de miután tizenöt év mulva megbukott, egymást érik a kormányválságok és semmi állandóság a szabadelvü politikában nincs, kivéve a pártmonopóliumot, mely az egészséges alkotmányos életet, a parlamenti váltógazdaságot és a rendszerváltozást lehetetlenné teszi. Minthogy pedig az általános elégületlenség nyomása alatt a kormány és a szabadelvü párt is érzi a helyzet tarthatatlanságát, minduntalan köpenyeget forgatnak, elvet cserélnek és politikai experimentumokkal iparkodnak magukat fentartani. Ilyen kisérlet volt a közigazgatás államositása és miután ez nem sikerült, az egyházpolitikai roham Magyarország ősi intézményei ellen. Ezt ugyan keresztülerőszakolták, de hogy sikerült volna, merő ráfogás, mert, ellenkezőleg, mindenki tudja, hogy az újítás balul ütött ki, drága, rossz és népszerütlen; béke helyett felekezeti és nemzetiségi visszavonást szült, s háborut az állam és az egyház között, mely egyre dul, s mindig ujabb és erősebb eszközökkel zsarnokságra inditja a kormányt és követőit. Ezek a sebek be nem hegedhetnek s a sérelmek még egyre szaporodnak, midőn, hogy ezeket feledtesse, s a közfigyelmet az egyházpolitikától elterelje, a minisztérinmnak kapóra jött az ezeréves ünnepély s a Bánffy-kormány a millenniummal experimentált, hogy magát fentartsa és megerősitse. Ám az ünnepélyek zajában sem lehetett leplezni a szabadelvü politika kudarczát, a kormány fejetlenségét és tehetetlenségét, az országgyülés ziláltságát és kedvtelenségét, a pártok veszekedését és bomlását s a nemzet elégületlenségét, mely számtalan népgyülésen megnyilatkozott. Ilyen minisztérium, mint ez, nem való volt az ünnepet rendezni; a miniszter urak háttérbe szorultak, a miniszterelnök magát többszörösen kompromittálta s csak nagynehezen tarthatta meg állását idáig, hogy a nagy nemzeti ünnepek delelőjén politikai és pártválság ne zavarja annak diszét és harmóniáját.

Ujabb kisérletezésről az ünnepek után is gondoskodni kelletvén, hogy a szabadelvü pártnak élete fentartassék, a ki-

A „TISZÁNTÚL“ TÁRCZÁJA.

A versengők.

— Franciából. —

Busse Pál nyomán.

Két leánynyal ismerkedett meg egy szalonban. Barátnőknek látszottak, ha a rokonszenv bizonyos külső nyilvánulásainak hitelt lehetett adni.

Amikor csak szerét ejtették, egymásnak fülébe »titkokat« sugdostak; minden alkalmas vagy alkalmatlan szónál vagy esetnél szemeik egymást keresték, hogy egymással pillantást váltsanak, melynek értelmét más nem birta fölfogni; bucsuzásnál pedig feltünő barátsággal szoritották egymás kis kezét.

Ő pedig, már mint Raoul, figyelemmel kisérte mind a kettőt: Emma épp ugy megnyerte tetszését, mint Adrienne.

Valami különös hévvel nem viseltetett egyikük iránt sem; nem birták szivét lángra gyulasztani. De mind a két leány vonzotta.

Egy napon azon vette észre magát, hogy kölcsönös bájaikat latolgatja és kedves összehasonlitást tesz köztük.

Választani akart már, mert az még sem járja hogy két barátnőnek egyszerre udvaroljon.

Ez azonban bajos egy dolog. Nagy dilemma az, mikor az ember nem tudja megállapitani, melyik tetszik inkább a két leány közül.

Az egyiknek olyan sajátságosan fátyolozott hangja volt, amely olyan csodálatos visszhangot keltett szivében. Ugy volt, mintha nem volna szabad mindent elmondania, amit akart; csak félszavak hangzottak ajkáról, de a hangsuly kiegészitette az értelmet.

A másiknak pedig oly megfejthetetlen mélységü szemei voltak, amelyek mintha csak viszonzásért esengtek volna, és némely önfeledt pillanatban azt vélte, hogy ezekben a szemekben ez a kérdés áll: szeretsz-e?

Talán csak ő maga ugy belemagyarázta ezt mind a kettőbe.

Végre is ama szivreható hang birtokosnője felé hajlott. Ez Emma volt.

Elhatározta, hogy megmondja neki lelke legbensőbb titkát.

A szegény bohó! A leány már rég észrevette, hogy több mint érdeklődés az az érzelem, melylyel iránta viseltetik: hogy ugyanis »lángot gyujtott szivében,« mint a regényirók mintegy kölcsönös megegyezés szerint mondani szokták.

Hiszen a leány már hetek óta versengett érte, sőt küzdött csöndben, de annál kitartóbban tetszéseért.

A mit sem sejtő férfiak — az erős, a felsőbb nem — nem is igen tudják, hogyan győzik le őket; a leányok. Ezeknek minden pillantása hatásra számit; mindenkor készek ez alkalomra, mert mindig azt hiszik, hogy megfigyelik őket, fejecskéjük hanyagnak látszó fölvetése, a szép nyak kecses meghajlitása, mind szándékosan történik; az a csintalan ingerkedő szó, melylyel látszólag »elszólják« magukat, mind be van tanulva; minden kézmozdulatnak megvan a maga drámai czélja.

Itt nem rögtönöznek kecses vállvonitást, nem fecsérelnek el remegő szavakat: minden hatás pontosan előre ki van számitva ebben a nagy, világot mozgató vigjátékban, melynek czime »A férj-vadászat.«

Csakhogy a komédia személyei nagyon jól értenek hozzá, hogyan kell a »naivát« adni. Mi férfiak pedig, tapasztalataink, világismeretünk és blazirtságunk mellett is oly könnyen hagyjuk magunkat megcsalni ebben az ügyesen szinrehozott házassági bohózatban.

Raoul most már csak alkalomra vár, hogy Emmát barátnője nélkül találja; akkor akarta neki hő érzelmét bevallani.

Csodálatos módon, ez az alkalom csakhamar megjött. Raoul álmélkodott rajta és a sors kedves előzékenységének vette azt.

Elmondta Emmának daczos, költői szavakban, amennyire tőle tellett, szive titkát. Szerelmi vallomása egyébiránt kissé szokatlan volt, amennyiben eltért az ismeretes sablontól. Erre a vallomásra más leány is meghallgatta volna.

Emma azonban nagyon okosan viselte magát.

Véges-végig hallgatta az ékesszóló beszédet, azután pedig azt felelte, hogy »rokonszenvét« már régóta birja; amit — ugymond be is vallott önmagának.

Ebből látható, milyen elővigyázó volt tartózkodásában.

— Tudja, Raoul; mondá azután és sze-

Lapunk mai számához ¼ iv melléklet van csatolva.

egyezést Ausztriával rántották elő, időnekelőtte és kellő előkészület nélkül. Belementek és belehabarodtak és sehogysem tudnak kigázolni belőle. Igéreteket tettek könyelmüen, melyeket beváltani nem birnak. S minthogy sehogysem tudnak boldogulni, minden akadálynál a képviselőház feloszlatásával fenyegetőznek. Nem tréfálnak, sőt nagyon is szeretnének egy uj képviselőházat, melyet Perczel és Bánffy választatnának a maguk módja szerint, az idejére elkészitett választói névjegyzékekkel, de nem tudnak egyetértésre jutni az időpontra nézve, mert a liberális párt egy része fél a néppárttól, egy másik fuzionálni szeretne, egy harmadik azt kivánja, hogy Bánffy kösse meg a kiegyezést, eszközölje a választásokat, viselje mindkét rendszabály ódiumát és felelőséget s azután, ha a szabadelvü pártot nagy többségben viszszahozta, nyugdijaztassék s engedje át helyét cselszövő barátainak. Ezen utóbbi töredék éppen nem akarja a feloszlatást, hanem a kiegyezést a jövő őszszel napirendre kivánja tüzetni és megszavaztatni, ugyszintén a költségvetést is, s a választásokat jövő áprilisban megejtetni. Ily széthuzó elemekkel a szabadelvüpárt magában akcióképtelen, de hogy a képviselőházat fel nem oszlatták, főoka maga a király, ki, ahányszor tőle Bánffy erre a felhatalmazást kérte, tőle az engedélyt megtagadta. Miért, miért nem, valószinüleg a nyitrai és stomfai választások benyomása alatt, mert nem akarja az országot kitenni annak az elkeseredett harcnak, mely kifejlődnék, ha az egyházpolitikai és nemzetiségi viszályokhoz a kiegyezési kérdések járulván, a kiméletlen és lelkiismeretlen Bánffy ráeresztené az országra korteshadait.

Ily módon eljutottunk a nagy ünnepek lefolyásáig, az országgyülés és a delegációk befejezéséig s a nyári szünetekig, anélkül, hogy bárki biztosan tudná, hogy mi fog történni legközelebb, vagy azután. A bizonytalanság annál nagyobb, mert a királyi válaszok élesen feltüntették a külömbséget és ellentétet a korona s a Bánffy-miniszterium és liberális párt politikai felfogása között. Nincs tehát meg az egység és bizalom, sem lefelé, sem magában a szabadelvüpártban. Ha lenne kormányképes ellenzék, vagy más többség, a miniszteri- és rendszer-változás haladéktalanul bekövetkeznék. Mint a véderővitában és az egyházpolitikában az ellenzék juttatta győzelemre a kormányt, azonképen most is ez tartja fen Bánffyt. De csak ideig-óráig, mert uj fejet nem illeszthet vállai közé.

A munkaprogramm, melyet a miniszterelnök a képviselőháznak bejelentett, azt tanusitja ugyan, hogy e férfiu egyáltalában nincs tisztában azzal, hogy mennyire megrendült az ő állása, s emberi kor legvégső határáig remél uralkodhatni Magyarországon, De hiszen ezzel minden miniszterelnök ugy van, mert a hatalom birtoka elkábitja s a hizelgők serege ámitja őket. Ő bizik magához, hogy megköti a kiegyezést s megejti a választásokat s azután a helyzetnek teljesebben ura lesz, mint idáig volt. De ez neki csak egyéni véleménye, melyet kevesen osztanak, hiszen forgalma sincs a feladat nagyságáról és nehézségéről.

Tartózkodunk minden jövendőmondástól, ehelyett inkább kifejezzük, ami kivánatos és ami kötelesség. Óhajtandó, hogy a jövő választások, bármikor legyenek és bárki legyen a kormányon, az alkotmányosságnak és a törvénynek megfelelő tiszta és szabad választások legyenek, mert csak igy menthető meg a magyar parlamentárizmus a bukástól s nyerheti vissza a képviselőház erkölcsi méltóságát, erejét és a nemzet bizodalmát; s a nemzet szabad akarata csak tiszta választásokban juthat érvényre. De bármit cselekedjék a kormány, világos a becsületes hazafiak kötelessége, hogy meg ne vesztegettessék magukat itéletükben és érvényükben, hanem kövessék meggyőződéseiket s azok mellett bátran kitartsanak és sikra szálljanak. Akiben keresztény lélek lakik, vegyen példát a négpártról, mely a Dunán tul, a Dunán innen és a Tisza kőzén, a legmostohább viszonyok között szervezkedik és sorakozik, s készül a küzdelemre, akár van kilátása a választókerületben győzni, akár nincs. Mert akinek hite van, az nem azt nézi, hogy többségben van-e, hanem cselekszik, amint hite és lelkiismerete parancsolja.

Lueger Magyarországon.

Néhány hirlapi kacsákra vadászó ujság világgá bocsátotta azt a roppant fontos politikai hirt, hogy Batthyány József gróf, a mosonmegyei néppárti kör elnöke meghivta a gátai néppárti gyülésre Lueger drt, Bécs város első alpolgármesterét. Kérész élete volt e szenzációs ujdonságnak. Már jun. 17-én a »Politikai Értesitő« cz. kőnyomatos a következő czáfolatot hozta:

---

meit szabályszerüleg lesütötte, — majd megvizsgálom szivemet és akkor szólok.

Itt természetesen félbeszakitotta mondását, amint illik, és amint nagyon jól illett arczához.

Raoul ezt a félbeszakitást teljes terjedelmében becsülni tudta. Világos volt, hogy a nők önmaguknak tartoznak ezzel a szenvedőlegességgel és annál nagyobb izgatottsággal várta annak a vizsgálatnak az eredményét, habár meg volt győződve róla, hogy kérelme meghallgatásra talált, hogy is ne, mikor szerelmi vallomása oly pompásan sikerült.

Nem is beszéltek többé a szerelem viszonzásáról. Ez ugyis magától jő. Lépésről-lépésre közeledtek egymáshoz. Komoly pillantásokat váltottak egymással. Ujabb vallomások, tréfálkozások jelezték a szerelem növekvő fokát. A kezdetben szigoruan betartott szerelmi bon ton, mondjuk ki: áradozás, lassanként eltünt, habár a szoros jó nevelés féken tartotta érzelmeiket. Azért azonban mégis titkos kézszoritásaikkal fitytyet hánytak az etiquettenek és titkon, nehéz küzdelem után kivivott csókokban iparkodtak kárpótlást találni a nyilvánosan mutatott közömbösségért.

Raoul egyik szép napon gondolkozni kezdett erről a »szalon-viszonyról«, amint szerelmét elnevezte. Most már érthetetlen volt előtte, miért nem mondott — »nem«-et az Emma . . .

Ugyan mi czélja is van mindennek?

A mamához nem fordulhatott, mert ez jól ismerte kedvezőtlen anyagi helyzetét. Szerény hivatalnoki fizetéséből ugy sem élhetnek meg állásukhoz mérten; javulásra, előléptetésre pedig a beláthatatlan távolban sem volt kilátás.

Hát azután mit akar ez az Emma?

Ez a kérdés kinozta folyton . . .

Néha sikerült a magános sétányon találkozniok s kettecskén elbeszélgetniök. Ritkábban sikerült Raoul-nak rendes találót is kieszközölni. Emma ugyanis ezt mondta odahaza, hogy Adrienne »barátnőjéhez« megy és a szülők elhitték neki.

Ilyen ritka alkalmaknál azután halálig kibeszélték magukat: majd Raoul ecsetelte ragyogó szinekkel fantasztikus álmait, majd meg Emma beszélt ragyogó képekben »jövendő boldogságukról.«

Valóban bohó szerelmesek mintaképének becsületére váltak: oly szerelmesek voltak, mint ahogy a könyvben nyomtatásban olvasható.

Ez az állapot azonban nem tartott sokáig.

Emma minden nap tartózkodóbb lett és nem is csevegett már ugy össze-vissza annyi botorságot, mint kezdetben. Már nem nevezte »kincsének« Raoul leveleit és csakhamar nem beszéltek a hagyományos »legszebb óráról életünkben«.

Raoul szerette volna megtudni az okát.

Talán Emma mamája megtudta valahogy leánya titkát és figyelmeztette rá, hogy itt nem nyilik kilátás, hogy jól — férjhez mehessen? Avagy talán maga Emma elkezdett filozófálni szerelmük czéljáról vagy czéltalanságáról?

Ide-oda tanakodott; de sehogy sem tudott tisztába jönni.

Hátha mindaz, amit Emmánál tapaszlalt, csak ügyes szinjáték volt? Akkor talán még nem tudta, mennyi a havi fizetése? Avagy talán csak most támadt benne az önzés, most, hogy szerelmük az ujság ingerével többé nem dicsekedhetik? Avagy talán csalatkozott szerelmében és ő benne?

Feje zugott a sok találgatástól.

Egyszer megint abban a szalonban volt, ahol megismerkedtek.

Emma ott ül Adrienne barátnője oldalán. Ez utóbbira majd rá sem ismert, oly bájos, oly öntudatlanul szép volt most. És tekintete még mindig az a régi talányszerü volt; épp ugy, mint akkor, mikor, mélységes szemei lebilincselték és a választást megnehezitették.

Adrienne észrevette Raoul érdeklődését. Elkezdett vele kaczérkodni, évődni; majd egy fülkében tréfálkoztak egymással.

Emma ezt észrevette és több izben elvonult előttük, egyszer éppen akkor, midőn valami fölött hangosan nevettek.

Emma ekkor megállt egy pillanatra és szemében fölvillant egy vad, czikázó tüz, mely gyilkos gyülölettel volt tele.

Oly tekintet volt ez, mely egy egész embert képes körülhálózni, és amely egy nő szivét minden salakjával együtt föltárja.

Raoul önkéntelenül érezte ennek a tekintetnek perzselő tüzét; és ekkor fölvillant agyában egy gondolat, amely világot gyujtott lelke mélyéig.

Egy szempillantás alatt tisztában volt magával, miért hallgatta meg Emma az ő szerelmi vallomását és miért tartja őt azóta fogva, anélkül, hogy komolyan venné udvarlását.

Versengésből . . ! Hiuságból s büszkeségből

Nem akarta s most sem akarja, hogy Adrienné legyen. Inkább hazudott, csalt, szinlelt, és még csókot is engedett meg neki, csakhogy ne legyen ez a férfiu az ő »barátnője-é«, mielőtt ő maga kedve szerint férjhez menne.

»A néppárt budapesti központi irodája annak kijelentésére kért föl bennünket, hogy *Batthyány József gróf nem hivta Luegert a gátai néppárti gyűlésre,* valamint *hogy egyáltalán semmiféle néppárti gyülésre sem hivták meg Luegert.*«

Ugyanezt irta a néppárt hivatalos lapja, az »Alkotmány« ugyancsak jun. 17-iki számában. A »Magyar Értesitő« pedig ezzel kapcsolatban azt a hirt közölte, hogy *Lueger is kijelentette* baráti körben, hogy most nem szándékozik Magyarországba jönni, *néppárti agitáczióban nem szándékozik részt venni, s nem is fogadna el eféle meghivást.*

A fönebbiekből elértheti mindenki, mily mulattató az a »sport«, melylyel a hiszékeny közönségre a mumussá előléptetett Luegerrel rá akarnak ijeszteni.

A mi közönségünk nem ijed meg Luegertől, mert nincs mitől megijednie; csak neveti azokat, akikre mint csecsemőkre rá lehet ijeszteni.

Tanév végén.

— Városunk tanügyi állapotai. —

Iskoláink vizsgálatai részben folyamatban, részben befejezve vannak. Sok helyütt a bizonyitványokat is kiosztották már, s a nagyreményü tanulóifjuság rég táplált ellenszenvvel dobja félre tankönyveit és siet élvezni a nagy vakácziót.

Mint a tanügynek szerény napszámosa, figyelemmel kisértük városunk különböző jellegü és foku iskolái vizsgálatainak nagy részét, hogy kellőleg mérlegelhessük az eredményt és képet alkothassunk magunknak városunk tanügyi állapotairól.

Sok verejtékünkbe került az unalmas munka, de nem sajnáljuk. Igaz, hogy a komoly részek itt-ott humoros és komikus jelenetekkel voltak tarkitva. Igy midőn egyik elemi iskolás tanulónak a vizsgálati elnök olyan kérdést adott föl, a melyet az nem sejtett, a kis nebuló egészen az egyetemi rendszer szerint riposztirozott: »Ebből kérem nem készültem!« Egy másik hiba nélkül felsorolta a hét főbün közül a hat elsőt, s végül szépen odavágta, hogy hetedik főbűn: a házasság. stb.

Egész nagy általánosságban elmondhatjuk, a nélkül, hogy egyes iskolákról vagy tanerőkről beszélnénk, hogy összes iskoláink vizsgálatainak eredményén meglátszik, hogy a tovatűnő tanév millenniumi csonka iskolaév volt. A hat hétig tartó járvány és az ezredéves ünnepségek következtében a rendes tiz hónapi szorgalmi időből kerek hat hónap lett. Egy félév alatt pedig a legjobb tanerők és kellő iskolai viszonyok mellett sem lehet sikerrel feldolgozni azt a tananyagot, a melyet tulterhelt közoktatási tantervünk az egyes iskolák számára előir.

Nagy tévedés volna azonban tanügyi állapotaink összes hibáit egyedül a millenniumi év rovására irni. Nem csak a tanév rövidsége, sok más tényező is hozzájárult ahhoz. És mi azt hisszük, nem vétünk az általános ünnepi hangulat ellen, ha azokat a benyomásokat, melyeket városunk iskolái reánk gyakoroltak nyilvánosságra hozzuk, s ezekben tanügyi állapotaink nehány ferde kinövésére rámutatunk.

*

A tanitás eredménye rendesen három tényezőtől függ: tanerők, rendezett iskolai viszonyok és a tanuló anyag, melylyel a tanitó dolgozik.

Ha a várt siker nem üt be, ezek egyikében, vagy valamennyiben keresendő a hiba.

Nem akarunk mi ezuttal dicshimnusokat zengeni városunk tanférfiairól, csak mint köztudomásu tényt állapitjuk meg, hogy összes iskoláinkban, jelleg és fokozatra való különbség nélkül, oly kitünő kötelességtudó és lelkiismeretes tanerőkkel rendelkezünk, hogy azokat majdnem kivétel nélkül, követendő eszményképül állithatjuk oda hazánk bármelyik vidéki városának, sőt magának a székesfővárosnak is.

Ez a tényező tehát nem hagyhat kivánni valót maga után. Éppen azért nem oszthatjuk egyik helybeli laptársunk véleményét, mely tanügyi állapotaink hibájának főokául a hivatásuk magaslatán nem álló doktor tanárokat állitja oda.

Tagadhatlan, hogy iskoláink nem nevelnek Deákot, Kossuthot, Eötwöst, Aranyt, szóval szellemóriásokat, mint századunk első felében, de ennek nem a »tudós tanárok« az okai, hanem az a körülmény, hogy csak bizonyos kor s korántsem az iskola szül lángelméket.

Nem is a »palotaszerü iskolák« okai annak, hogy az eredmény tán nem mindenben felel meg a várakozásnak, mert a sokrates féle peripatetikus tauzendror lehet az iskoláztatás egyszerü voltának egy szép ideája, de ma a gőz és villany korában falra borsót hány az, a ki jól felszerelt tantermek és rendezett iskolai viszonyok nélkül sikert felmutatni akar. És e tekintetben véleményünk az, hogy a Schlauchtér és Sporttér helyén inkább legyen libalegelő, mintsem hogy köz-, főleg népoktatásügyünk szükséget szenvedjen.

Tanügyi bajaink egyik bünbakjául igen sokszor hibás közoktatási tantervünket szokták odaállitani. Bizony nem is minden ok nélkül! Középiskolai tantervünk minden tanulóból tudóst akar nevelni, a helyett, hogy rendeltetéséhez hiven az általános müveltség alapelemeire megtanitaná. Sokat markol s keveset fog. Filologiai és reál-tudományokból annyit kiván, hogy azokat birva neki lehet menni a tanári alapvizsgálatnak. S éppen ez a körülmény teszi égetőn szükségessé a középiskola reformját és közoktatási tantervünk módositását s egyszerüsitését.

Mi azonban azt hisszük, hogy e mellett a hibás tanterv mellett is több eredményt tudnánk felmutatni, ha iskoláinknak nem kellene három epidémia szerü ferde kinövéssel küzdenie; ezek: hogy a mai tanuló nemzedék nem tud tanulni, nem eléggé fegyelmezett és nem látogatja rendesen az iskolát.

Ez városunk összes iskoláinak a baja.

A mai tanuló ifjuság végig járja az elemi, közép és felsőiskolákat és nem tanul meg: tanùlni. Pedig a tudás első feltétele, hogy valaki tudjon tanulni. Azért a tanár első feladata volna tanitványait mindjárt az év elején megtanitani arra, hogyan kell értelmesen és ambiczióval tanulni. Megkellene győznie hallgatóit, hogy »a szellem az, a mi éltet, a betü pedig öl;« hogy a hangos, szajkómódra való tanulással tönkre teszi elméjét, fizikumát és végelemzésében sem ér el semmi czélt, mert betüket s szavakat tanúl, nem pedig gondolatokat s eszméket; azok a szavak azonban pár nap alatt eloszlanak, mint egy hosszu életü szappanbuborék, s nem hagynak magok után csak zagyvalékot.

Nagy baj az is, hogy tanuló nemzedékünk nem azért tanul, hogy tudjon valamit, hanem azért, hogy bizonyitványt kapjon. S ismerve a hangos tanulás fen emlitett járványát, ezen nem is csodálkozhatunk. Mert az a kín, a minőbe a hangos tanulás utján való ismeretszerzés kerül, kiöli az ifjuságból az ambicziót; ugy, hogy ha ez az epidémia továbbra is dulni fog, iskoláink nem az ismeretek és tudományok pantheonai, hanem »bizonyitványt gyártó intézetek« lesznek.

S aki e baj tüneteit és következményeit talán tulszinezett vonásokkal ecsetelteknek találná, azt arra kérjük, vegye, sétautját nehányszor a városliget, vagy a Bonai-kut felé és ott találni fog nemcsak elemi iskolásokat, hanem jogászokat is, a kik gépiesen, hangosan tanulják a római jogot és jogtörténelmet is az alapvizsgálatokra.

Városunk iskoláinak második ferde kinövése az, hogy nincs bennök kellő fegyelem, sem belül, sem kivül. Egy idegen tanférfit meglep az az örökös mozgás, lábsurolás, suttogás és tompa moraj, a mely összes iskoláinkban hagyományosan dívik. Iskoláinkban a figyelem fentartása óriási munkába kerül, sokszor csaknem lehetetlen. A vizsgálatok folyama alatt is volt alkalmunk tapasztalni, hogy az elnök által a táblához rendelt tanulók közül amig az egyik felelt, a mellette álló másik játszott.

A külső iskolai fegyelem meg még több javitásra szorul.

A nyilvános mulatságokban való megjelenés, hazardjáték, ivás, lumpolás ellenőrzése legtöbb esetben csak tanintézeteink törvényeibe foglalt irásos intelem, de a melynek ellenőrzését és végrehajtását soha meg sem kisérlik. Csoda-e hát, ha a középiskoláinkból tizenhét, tizennyolcz éves fiatal-öregek kerülnek ki. A fegyelem — belső és külső, — a tanitás sikerének elengedhetetlen alapfeltétele, az iskola minőségének kritériuma, e nélkül az egész tanitás eredménytelen kisérletezés.

Iskoláinknak, de főleg városunk iskoláinak harmadik nagy hibája, hogy nincs rendes iskolalátogatás. Pedig ennek égetőn szükséges volta az egyöntetü tanitás érdekében minden kétségen felül áll. Közoktatási tantervünk három kimentő okot sorol fel: betegség, halálozás és családi ünnepély; de nálunk ennek daczára a sütés, mosás, surolás, gyermekdajkálás stb. is elfogadható okok gyanánt szerepelnek. Az iskola mulasztásokról szóló büntető törvényeket, ha valahol nálunk lehetne és kellene megfelelő szigorral végrehajtani, hol a különböző jótékonysági intézmények, népkonyhák stb. annyira megkönnyitik még a legmostohább anyagi viszonyok között élő szülőknek is gyermekeik oktatását.

*

Ezekben rámutattunk egész nagy általánosságban, a konkrét vonatkoztatás minden szándéka nélkül városunk tanügyi állapotainak ferde kinövéseire. Sajnos volna, ha azokat némelyek kicsinyes okoknak találnák; ezek nem tudják, hogy ezek a rendszerint semmibe se vett kicsinyes okok gyakran meglepő nagy, nem is sejtett eredményeket képesek létre hozni.

A százados tőlgynek gyökerét egy gombostűfejnyi féreg rágja és a büszke faóriás, a mely daczolt annyi viharral, e féreg rágása alatt folyton veszit életerejéből, sarjul, senyved, és végre elkorhad.

Vigyázzunk, hogy tanügyünknek az utolsó negyedszázad alatt bámulatos lombkoronát hajtott fája hasonló sorsra ne jusson millenniumunk alkonyán. Mert csak akkor fogjuk megérhetni a jövő ezredévet, ha a Nyugat haladásával képesek leszünk lépést tartani! . . . ○

Biharvármegye közgyülése.

— II. nap. —

Tegnap, csütörtökön délelőtt lanyha érdeklődés mellett tárgyalta le Biharvármegye közgyülése az első napról függőben maradt ügyeket. Számszerint még több tárgy várt elintézésre,

de a legtöbb olyan, hogy mondhatni csak átsiklott rajtuk a törvényhatóság néhány jelen levő tagja. A kétszáz körüli ügyet alig egy óra alatt letárgyalták.

Beöthy László főispán elnöklete alatt jelen voltak: Szunyogh Péter, Papp János, Cziffra Gerő, Lovassy Andor, Ferdényi Kálmán, Keszthelyi Zoltán, Baranyi András, Balogh Tihamér, Tóth Dezső, Fráter András, Beőthy Atilla, Szász Ágoston Fássy Lajos, Cziffra Kálmán stb.

Az első napi jegyzőkönyv hitelesitése után az egyes községek képviselőtestületének határozatait tárgyalták s nehány kivételével jóváhagyták. Ezek közt volt sok községi és jegyzői laképitésének, javitásának kérdése, de alig akadt egy is fontosabb.

A községek által alkotott különböző szabályrendeleteket, mint a megyei minta szabályrendeleteknek megfelelőket helyben hagyták.

Klobusitzky Béla m.-petri lakosnak a Szilágysomlyó-margittai vasutnak az épitési engedélyt 1897. január 1-ig meghosszabbitani javasolják.

Bérezy Imre központi főszolgabiró, Bige György és Bakacs Béla szolgabirók és Zappner Ferencz járás irnok lakbér felemelés iránt folyamodtak. A közgyülés a főszolgabiró iroda átalányát évi 150 frttal felemelte, de mindannyinak a lakbér felemelés iránti kérelmét elutasitotta.

A községi és körjegyzők; valamint a megyei hajduk kérelmét, hogy a millenniumi esztendő nyugdij idejükbe háromszorosan számittassék, a közgyülés — mivel nem hozzá tartozik, — a jegyzői nyugdijbizottsághoz, illetve a megyei tiszti nyugdijbizottsághoz tette át.

Döge Mihály megye kőnyomdász és özv. Péter Mihályné segély iránti kérvényeit elutasitották.

Ferdényi Kálmán árvaszéki ülnöknek 2 havi, Tóth Dezső főügyésznek 6 heti szabadság időt engedélyeztek.

Végül 155 község 1895. évi számadását, a a főszámvevő javaslata alapján jóváhagyták s kevéssel 10 óra után a közgyülést elnöklő főispán berekesztette.

TÁJÉKOZTATO.

Junius	19. A nagyvárad-belényes-vaskóhi vasut részvénytársaság közgyülése d. u. 3 órakor a vármegyeház kistermében.
»	20. Zenekedvelők dalestélye a révi tüzkárosultak javára a Rózsabokorban.
»	22—23. Országos vásár Nagyváradon.
»	25. Tisza Kálmán beszámolója.
»	27-én. A régészeti és történelmi muzeum ünnepélyes megnyitása.
Julius	1. Aradi mérnökök és épitészek utja Nagyváradra.

UJDONSÁGOK.

* **Mária Jozefa főherczegasszony** soproni bucsujára vonatkozólag a következőkről értesitenek bennünket. Rég nem volt olyan fájdalmas bucsu, mint a tegnapi. Délben bucsuzott el Ottó főherczeg neje, Mária Józefa főherczeg asszony a soproniaktól. Óriási tömeg jelent meg a déli vasut pályaházánál, hogy Isten hozzádot mondjon a főherczegnőnek, aki 2 éven át tartózkodott Sopronban. Megjelentek az összes hatóságok képviselői diszmagyarban, a főherczegasszony Pallavicini grófnő, Zamoyska grófnő udvarhölgygyel és Cavriani gróf, a főherczeg udvarmestere kiséretében jelent meg a pályaudvaron, ahol egybegyült a soproni helyőrség egész tisztikara. A főherczegasszonynak Vivenot vezérőrnagy, Lisznyai gróf huszárezredes és Habrovszky honvédezredes remek virágcsokrokat nyujtottak át. A közönség is elárasztotta a főherczegnőt virágokkal, ki elutazása előtt hosszabb ideig társalgott Simon Ödön főispánnal, Gebhardt József polgármesterrel, Gavallai drral, aki házi orvosa volt, és Tode Endre apátplébánossal, majd egyik legmeghittebb barátnőjéhez fordult, Lónyay grófnéhoz, ki keservesen zokogott, akit megcsókolt. Megszólitotta még Vivenot tábornoknét, Grodestein bárónőt és Schaurnburg Lippe herczeget, majd a közönség zugó éljenzése között szállt az udvari vonatba.

* **Kitüntetés.** A király dr. Gyalui Farkas, kolozsvári tud. egyetemi könyvtárnál alkalmazott könyvtártisztnek az egyetemi könyvtárőri czimet s jelleget adományozta.

* **Néppárti gyülés.** A moson-megyei Pándorfban folyó hó 21-én néppárti nagygyülést tartanak Batthány József gróf elnöklete alatt

* **Gör. kath. magyar püspökség** felállitása rég képezi forró óhajukat Hajdu-Dorog és környéke 200.000-nyi magyarajku gör. katholikusainak. Most ismét erős mozgalom indult meg ez ügyben s még e hóban nagy monstre-küldöttség készül Budapestre menni.

* **Nagyváradi lövészek a fővárosban.** Már emlitettük, hogy a fővárosi verseny dijlövészeten a nagyváradi lövészegylet két tagja: Mezey Mihály és ifj. Tóth Ferencz dijakat nyertek. Mezey Mihály egy diszes serleget hozott haza. De a versenynek még nincs vége; a király által adott disz tárgy felett szombatig versengnek a lövészek. Mezey Mihály ma ismét felutazik a fővárosba s szerencsét próbál, hátha kedvezne fegyverének Fortuna asszony s az értékes jutalmat ellőhetné a sok jeles sport ember elől.

* **A fürdő-vasut mütanrendőri bejárása.** A nagyváradi gőzmozdonyu közuti vasut a személyszállitást a Püspök- és Félix-fürdőkbe még e héten megkezdi. Ezáltal Nagyvárad város közönségének egy régi óhajtása nyer megvalósulást, a közuti vasut társaság pedig korábban elvállalt kötelezettségének tesz eleget. A vasutvonal mütanrendőri bejárása ma, pénteken délelőtt 9 órakor lesz. A bizottság a városház tanácstermében jön össze, s azután bejárják a vasutvonalat s kirándulnak a fürdőkbe. A személyszállitáshoz már megérkeztek az uj, csinos gépek.

* **Az orosz czár ajándéka,** mely diszes egyházi ruhákból áll, ma érkezett meg a verseczi gör. keleti szerb esperes részére. Milits Zsiva főesperes, ki a czár koronázásán is jelen volt, s a szertartáson fungált is, még aranykeresztet és nyaklánczot is kapott ajándékba az orosz udvartól.

* **A v.-velenczeiek öröme.** A várad velenczei és váraljai lakosoknak egy része, különösen akik szőlőbirtokosok is, rendesen csolnakon közlekedtek a felső vasuti hid mellett át a Körözsön. A hajós 2 krajczár dijért szállitotta át a vizen a közönséget. Az emberemlékezet óta fennálló közlekedés azonban a tavaszszal megszünt, mert a rozoga csónak elpusztult, tönkre ment. A katonavárosi lakosság kétszer kérvényezett a városhoz uj csónakért de mindannyisszor elutasitotta a tanács a kérelmet. A harmadszori kérvényezésnek meg lett az eredménye. A városi tanács 80 frtot kiutalt a pénztárból csónakra, de azon kikötéssel, hogy a vizmüvet rendőri, vagy árviz esetén mentési czélokra ingyen használhassa a város.

* **A jövő évi választók névjegyzéke.** Nagyvárad város 1897. évi választóinak névjegyzéke már elkészült. A központi választmány tegnapi ülésén átvizsgálta a névjegyzéket s egy nem magyar állampolgárt törölt az ujvárosi névsorból. Egyebekben helybenhagyta a választók lisztáját. Elrendelték a névjegyzék közszemlére kitételét. A 30 nap elteltével az esetleg beérkező felszólalásokat tárgyalás alá veszik.

* **Katholikus szamaritánusok.** Izlandszigetén. A katholikus egyház szamaritán cselekedeteinek nagyszerüségét még maguk a protestánsok sem képesek eltagadni. A protestáns Kreuz-Zeitung erről a következőt irja: »Izland szigetén a betegedési esetek ijesztő mérvben szaporodnak és ennél fogva mindinkább sürgősebbé válik egy tágas, megfelelő kórház épitése a szerencsétlen betegek számára. Az izlandi kormány elhatározta, hogy Gudmundur Björnsson kerületi orvost a hegyek közé küldi, hogy a menedékházakban, valamint az onnan kiszorult betegek ápolását vizsgálja meg. Ezen mozgalomtól függetlenül Sveinsson jezsuita páter az ordrupi (Kopenhága mellett) Szent András kollégium szónoka, az izlandi betegápolás költségeire 15.000 frankot gyüjtött, melynek nagyobb része Franciaországban folyt be.

* **Érettségi záróvizsgálatok a felső kereskedelmi iskolában.** Géresy, debreczeni főigazgató jelenlétében városunk e virágzó tanintézetében, szerdán értek véget a záró-érettségi vizsgálatok. Az eredményt tegnap d. e. hirdették ki s e szerint: jelesen érett Robicsek Sándor és Geréby Pál. Jól érett: Déry Endre, Cserey Dezső, Cziffra Tibor, Matlaskowsky Róbert, Kuglis Dezső, Salamon Jakab és Grósz Béla. Az évfolyam 53 tanulója közül visszavetettek huszonhármat, s elégségesen érett 21.

* **A gyufagyártás uj neme.** Chicagóban a ottani legnagyobb gyufagyár, a »The Diamond Maich Co.« részvényei néhány hét alatt 115-ről 218-ra emelkedtek. E nagyobbszerü áremelkedés egy uj gép föltalálásával áll összefüggésben, mely gépre nevezett társaság máris szabadalmat nyert. Egy ily gépbe helyezett fatuskót a gép, amely egyuttal a gyujtóanyagot is fölveszi, gyufákká változtatja, anélkül, hogy a munkás az egész manipuláczióval érintkezésbe jönne. A csontszudvasodás ennekfolytán örökre el van háritva. Ami a gép képességét illeti, elég fölemliteni, hogy 300 gép elégséges volna ahhoz, hogy az egész földgömböt gyufával ellássa. A franczia-kormány máris folytat tárgyalásokat az amerikai társasággal ily gépek megvétele iránt.

* **Tanulmányutazások.** A közoktatásügyi miniszter dr. Hoffmann József miniszteri titkár s tud. egyetemi, magántanár részére a római jognak külföldön való tanulmányozása czéljából 400 frtnyi, és dr. Jakabházy Zsigmond, kolozsvári tud. egyetemi gyógyszertani tanársegéd részére gyógyszertani ismereteinek kibővitése czéljából 300 frtnyi külföldi utazási ösztöndijat engedélyezett.

* **Kitüntetett iskolás leány.** A községi polgári és elemi leány iskola kézimunkái általános dicséretet arattak azon pár nap alatt, mig közszemlére voltak kiállitva. A szebbnélszebb munkákról már megemlékeztünk. Nemcsak a polgári és olaszi leányiskolák, de a váraljai és ujvárosi leányiskola növendékei is remek dolgokat készitettek. A községi leányiskolák tanitókara tegnap osztotta ki a jutalmakat. A pollák-féle 2000 frtnyi kamatját, takarékpénztári könyvecskében Csiszár Eszter olaszi elemi iskolai 4 oszt. leánykának adták.

* **Esküvő.** Tegnap délelőtt fél 10 órakor esküdött örök hüséget Brittig Jakab fodrász Vas Dániel polgár kedves leányának: Mariskának.

* **A községi polgári fiuiskolák** vizsgálatai, melyeket Száhlender Károly és Böszörményi Géza elnöklete alatt három napon át tartottak, tegnap értek véget. A tanulók precziz és bátor felelete, melyet az összes tantárgyakból tanusitottak, mindenkit meglepett. Az eredmény felett úgy a vizsgálati elnökök, mint az igazgató elismerőleg nyilatkozott. A tanév ünnepélyes bezárása és a bizonyitványok kiosztása e hó 28-án lesz.

* **A képzőmüvészeti nagy arany érmet** a közoktatásügyi miniszter Lotz Károly festőmüvésznek adományozta az ezredéves orsz. kiállitás mücsarnokában »Arczkép« czimü 712. sz. a. kiállitott olajfestményeért. A másik nagy aranyérmet, mely ezuttal a kis aranyéremből lett egyesitve, Horovitz Lipótnak, szintén a kiállitás mücsarnokában »Női arczkép« czimen 636. sz. a. kiállitott olajfestményeért.

* **Toloncház épitése.** Nagyvárad város toloncállomás, azonkivül mint rendőrhatóságnak is nagy szüksége van toloncházra. A toloncház épitésének a kérdésre is azok közzé

az ügyek közzé tartozik, a melyek évtized óta aktualisok nálunk, de a megvalósitásuk késik. A városnak e czélra a Vasfürdővel szemben van alkalmas telke s Busch Dávid főmérnök tervezetet is készitett már korábban egy megfelelő toloncházra, a hol egyuttal rendőri és tüzeltő különitmény is lenne. Az épitési költség, mivel telek van, 37048 frtban megállapitva. A kormány is belátta, hogy a toloncház felépitése Nagyváradon szükséges s 10,000 frt állami hozzájárulást engedélyezett. Tegnap pedig leküldte a tervezetet és a költségelőirányzatot kivitelre a városhoz. Igy talán csak felépül pár év alatt Nagyváradon a toloncház.

* **A borgyártás tiltott iparát nagyban üzik Liptómegyében.** Az alispán e viszaélésnek véget vetendő, sürgősen meghagyta a szolgabiráknak a törvénybe ütköző kihágásoknak hivatalból való kinyomozását és megbüntetését Az ujvári főszolgabirónak már is sikerült néhány gyanus »bortermelőt« fölfedeznie különösen Rózsahegyen terem sok bor a pinczékben, amit a vegykisérleti állomás szakértői lesznek hivatva hitelesiteni.

* **Az állandó országház épitésének előrehaladottságáról** a miniszterelnök által a képviselőház elé terjesztett jelentés előadja, hogy csakis megfeszitett munkásság s a hitelnek az egyes évekre megszabott határon tul való igénybe vétele mellett volt lehetséges az állandó országház épületének oly állapotba helyezése, hogy abban a magyar állam ezredéves fönnállásának alkalmából az országos ülést meg lehessen tartani. Az előző évek 850,000 frtnyi előirányzatával szemben ugyanis, amelyet nem mindig használtak föl egészen, 1895-ben kiadtak 1,739.823 frtot, mely részben az előző évi hitelmaradványból, részben az emlitett évre törvényhozásilag engedélyezett hitelből, részben pedig zárszámadásilag igazolandó póthitelből volt fedezendő. Az évi hitelen felül fölhasznált összeg azonban nem képez valódi tulkiadást, hanem legnagyobb részt csak a később engedélyezendő hiteleknek korábbi igénybevételét jelenti. Az állandó országházra 1895. évi decz. 31-éig tényleg összesen 9,157.871 frtot és 73 krt adtak ki.

* **Meglopott szatócs.** Korán kinyitotta tegnap reggel Weinberger Jakab szatócs az üzletét s azután bement ismét a szobájába, hol csakhamar elaludt. Mig ő aludt, valaki kilopta a pénzes fiókból 4 frt 99 krajczárnyi aprópénzét. Gyanus Végner Mihály.

* **Szédelgő ispán.** Berger Sámuel hirhedt szédelgő beállitott a napokban Kovács Ferencz bérlőhöz azzal a szóval, hogy adjon neki egy kevés tengerit és pénzt kölcsön, mert ő ispán Ertsey Géza hegyközkovácsi birtokán, s most elfogyott a sertésüknek az elesége. A bérlő bizalmasan adott neki 21 frtot és 4 mázsa kukoriczát s mikor az ál ispán eltünt, csak akkor tudta meg, hogy micsoda szédelgővel volt dolga. A káros feljelentette az esetet a nagyváradi rendőrségnek, honnan a csendőrséghez utasitották.

* **A munkás szakegyesületek feloszlatása.** Az ugynevezett munkás-szakegyesületek nagy része tudvalevőleg nemzetközi szocziáldemokrata agitácziókat fejtenek ki, a mi oly nagy mérveket öltött már, hogy a belügyminiszter megsokalta a dolgot és a politizáló egyesületeket fel akarja oszlatni. A terv hire eljutott a munkások közé is s természetesen nagy konsternácziót. keltett. A jövő hetekben a szakegyesületek ugy a fővárosban, mint pedig a vidékeken gyüléseket tartanak, tiltakozva a terv ellen.

* **Millenniumi apróság.** Tudvalevőleg a diszbandérium utjának mentén Budapesten valami 40 helyen volt mentőtelep felállitva, a hol az önkéntes mentőegyesület kocsijai álltak, felszerelve minden szükségessel. A ki a nagy melegtől rosszul lett, elszédült vagy elájult, azt röglön vitték a kocsihoz és ott mohai vizzel, meg konyakkal téritették magához. A Gyapju-utcza sarkán, épen a mentőkocsi előtt elájult egy kis feketeruhás ember és leesve a földre, elkezdett nyögni. Azonnal vitték a kocsihoz és öntötték bele a konyakot. Ekkor érkezett azonban oda a mentők mozgó őrsége, Kresz Géza dr. parancsnoksága alatt. A parancsnok meglátva a kis fekete embert, igy szólt: — Nini, hiszen ez az ember az előbb a Lipót-körúton is elájult! A szédelgő ember elsápadt és elkezdett remegni. Hosszas ide-oda magyarázkodás után kisült, hogy az illető már az egész utvonalat végig ájulta, mindig pontosan kiszámitva, hogy a mentőkocsi előtt vágja magát a földhöz. Most visszatérőben volt és épen a 47-ik pohár potyakonyakot akarta lenyelni, mikor rajtacsipték. Átadták a rendőrségnek, a ki a széditő meleg napról bevitte a hüvösre.

* **Keresi a férjét.** Egy esztendeje már, hogy B é r e s József kocsis Budapestre ment fel Nagyváradról valami foglalkozás keresése végett itt hagyva feleségét és gyermekét. Az asszony mindig várta, hogy majd csak ir az ember, de bizony nem irt az még most sem. Tegnap azután felment a rendőrségre az asszony, ott elmondta nagy baját, hogy keressék meg azt az embert, legalább a gyermekéről gondoskodjék. A rendőrkapitányság átir ügyében Budapestre.

* **Elveszett** szerdán éjjel a vasuti indóház pénztára előtt egy bőr erszény; kéretik a becsületes megtaláló azt illő jutalom mellett Ungár Jenő könyvkereskedésébe átadni.

* **Rövid hirek.** *Kövezet átvétel.* Nagyvárad város szépészeti és közlekedési szakbizottság tegnap délután megvizsgálta a Szent László-tér, Muzeum-út, Zárda-sikátor, Ujsor, Nagy-Magyar- és Szaniszló-utczák kövezeteit s azokat az épitőktől átvette. — *A tüzérlaktanya épitése.* A nagyváradi tüzérlaktanya épitését ugy látszik, a honvédminiszteriumban is érdeklődéssel kisérik. Alig pár napja, hogy a laktanya épitésére az előmunkálatokat megkezdették, tegnap már megérkezett a miniszter megsürgető leirata a városhoz. — *A Klapka szobor felállitása.* Komárom városa a 48-as idők egyik kiváló hős tábornokának Klapkának emlékét meg akarja örökiteni s országos gyüjtést inditott a szoborra. A szobor-bizottság meleg hangu felhivásban segélyt kér Nagyvárad városától is. — *Fizetésképtelenség.* Nágel József, Püspök-Ladány. — Polacsek és társa, Nyirbátor. Özv. Weisz Mórné, Ungvár, bejelentették hogy fizetésképtelenek. — *A tőzsdeankét* julius hó 11-ére fog összehivatni. A pénzügyminiszterium kiküldöttje most tárgyal a budapesti áru- és értéktőzsde bizottságával az ankét elé terjesztendő kérdőpontok végleges megállapitása ügyében. — *A hol nem kell anyakönyvi hivatal.* Solymos hevesmegyei község kérvénynyel fordult a megye közigazgatási bizottságához, hogy szabaditsák meg a községet a nagy kiadásokkal járó önálló anyakönyi hivataltól. A bizottság, mint lapunknak Egerből jelentik, junius 15-én tartotta meg rendes havi gyülését, melyen elhatároztatott, hogy Solymos község kérvényét ajánlólag terjesztik fel a belügyminiszterhez. — *A keleti tanfolyam* igazgatósága értesiti a tanuló ifjuságot, hogy a legujabb miniszteri rendelet értelmében gimnáziumi és reáliskolai érettségi vizsgálatot tett tanulók is felvehetők a tanfolyam rendes hallgatóinak. — *Elsülyedt gőzös.* »Drummond Castle« gőzös Oussandnál jun. 17-én éjjel egy ismeretlen gőzössel összeütközött. A Drummond Castle azonnal elsülyedt. Itt azt hiszik, hogy a hajón levők közül többen csónakokon megmenekültek. Az elsülyedt gőzösön 143 utas és 103 hajóstiszt és matróz volt.

Nyilt levél.

Tek. Szerkesztő ur!

Becses lapja által figyelmeztetve a helybeli leányiskolák kézimunka kiállitásra, növendékeimmel megtekintettük azokat és örömtelt szivvel konstatáltuk, hogy csakugyan a z á r d a volt és marad a kézimunkák müvészi kivitelének terjesztője és fenntartója.

Mesés szorgalom, izléssel és ügyességgel párosulva fejthette csak ki, s hozhatta létre azokat a remek egyházi öltönyökre alkalmazott mükincseket, melyek a »Nogáll intézet« gyönyörü kis kápolnájába vannak rejtve. Isten tartsa és áldja meg, a szülők örömére és szeretett hazánk dicsőségére fenntartóját és vezetőit e zárdának, hogy hasznos müködésükkel, lelkét képezve városunknak ne csak a szegény árvák . . . de mi is, áldva gondoljunk azokra, a kik az Isten nevében, annak tiszteletére, örömmel és odaadással végzik nehéz, de mindenek felett tiszteletre méltó szent kötelességöket. Az elismerés és a szeretet, legyen jutalma e zárda kedves főnöknőjének és tanitónőinek azért a szivélyes fogadtatásért, melyben növendékeimmel együtt bennünket részesitett.

Szerkesztő ur igaz tisztelője.

Szedlarikné Dudinszky Anna
a »Nagyvárad« nőipariskola igazgatónője.

Nagyvárad junius 18-án 1896.

Szerencsétlenség a siklón.

A Budavárából a miniszterelnöki palota mellett a lánczhid elé vezető gőzsiklóval junius 17-én este 11 óra után baleset történt, amelynek fájdalom kilenczen áldozatai lettek.

Az erőszakoskodás volt a balesetnek oka.

A siklón történt szerencsétlenségről budapesti tudósitónk a következőket irja:

A külföldi ujságirók tiszteletére a miniszterelnök által adott estélyről a vendégek 11 óra felé már oszladozni kezdtek. Tizenegykor a várba vivő gőzsikló is rendesen beszünteti a közlekedést. Igy történt ma is. Nagy Mihály gépész otthagyva a gépházat, el is távozott és csak Tápolyi György fütő maradt ott.

Tizenegy óra után pár perczczel nagyobb csoport külföldi hirlapiró jött ki a miniszterelnöki palotából és a sikló fölső beszállója felé mentek, de nem kis bosszuságukra a közlekedést már beszüntették. Bérkocsikat közelben már alig lehetett kapni, *jókedvük lévén, egyszerre hat nyelven kezdtek lefelé kiabálni:*

— Még egy kocsit kell inditani!

A pályaőr, akinek talán a sok frakk és klakk imponált, *megparancsolta* Tápolyi fütőnek, hogy inditson még egy vonatot. Ez meg is történt. Az alsó bejárónál csak Prileszky Károly főudvarmesteri titkár szállott be, mig a felső kocsi csaknem megtelt a miniszterelnökségből jövő vendégekkel.

A fütő teljesen járatlan a kocsik inditásában és fékezésében, most sem fékezett és a gyorsan föl- és leszaladó kocsik óriási erővel vágódtak a falnak.

A hatalmas ütődés zaját föntt a miniszterelnöki palotában is meghallották. Egy pillanat alatt vége szakadt az estélynek és mindenki szaladt ki megtekinteni, mi történt.

A siklóban pedig óriási zürzavar. A bentülők egyike a másikához vágódott. Maguk sem tudták, mi történt velük. A kis kocsiban levő villamos lámpa elaludt. Az ablakok csörömpölve hullottak ki, mindkét kocsi pedig teljesen összetörött.

Jajgatás, nyögés, káromkodás, szitkozódás hallatszott ki a kocsi belsejéből, még pedig öt nyelven is egyszerre. A siklónak még lent levő alkalmazottjai maguk sem tudták, mi történt.

Mind odarohantak a kocsihoz segiteni. A hirlapirókat, akik a kocsiban alig tudtak föltápászkodni, egyenkint segitették ki a kocsikból. Sajnos, voltak köztük sulyosabban sebesültek is.

Első dolog volt, mint minden ily alkalommal a mentőket hivni segitségül. Négy kocsival vonultak ki a derék mentők dr. Kresz Géza és és dr. Kovács Aladár vezetése alatt.

Első sorban a legsulyosabban sérültet vették ápolás alá. És ez Prileszky Károly főudvarmesteri titkár, aki a várba fölfelé ment és akinek mindkét lába eltörött. A szerencsétlen embert bevitték a miniszterelnöki portás lakására és ott vették első ápolás alá.

Pár percz mulva már a királyi palotában is tudtak a szerencsétlenségről, mert a sulyosan megsérült Prileszkyt megnézték Ditrichstein herczeg és Kulmez báró hadsegédek, továbbá dr. Kerzl udvari főorvos, aki nagy buzgósággal segitett a mentőknek az első segély nyujtásában. A szerencsétlen embert, mihelyt elszállitható állapotba tették, bevitték a mentők kocsiján a Szent János-kórházba és ott fektették ágyba.

Addig serényen folyt alul is a mentés. A sérülteket kiemelték a kocsiból és egyelőre leültették a padokra, a hol ápolás alá vették őket.

A sérült ujságirók névsora következő:

Dr. Horowitz Jónás, a Daily Chronicle bécsi levelezője. Ez a szegény ember sérült meg a lefelé jövők között a legsulyosabban. Feje betörött és agyrázkódást szenvedett. Ő volt az első, akit a mentők elszállitottak. Mint hogy azonban kórházba vitetni nem akarta magát, a mentők elvitték Markó-utczai telepükre. Ott lefektették és ápolás alá vették. Horowitz egész éjjel ott maradt a mentőknél. a hol folyton voltak látogatói.

A második sulyosan sérült Paulo Valero milanói ujságiró. Fején szenvedett 6 cm. hosszu zuzódást. Kórházba mindazonáltal nem vitték, hanem elszállitották zöldfa-utczai lakására.

Schipstedt, christianiai ujságiró bal arczán szenvedett több jelentékenyebb horzsolást. Elvitték Bristol szállóbeli lakására.

Clerici Julio, olasz ujságiró, mindkét czombját érte nagyfoku zuzódás. Őt is lakására, a Rémi-szállodába vitték.

Chiesi Gusztávnak a bal lábán voltak láthatók nagyobbfoku zuzódások. Őt szintén zöldfa utczai lakására vitték.

Kevésbbé sulyosan sérültek meg:

Ives de Constantin,

Vivianne Paul párisi,

Hammer christianiai ujságirók, azonkivül Bardocski Gyula rendőrnek a neje, aki véletlenül szintén akkor szállt föl a kocsiba, mikor az ujságirók és aki bordatörést szenvedett. A sérültek között van állitólag a sikló-társaság egyik alkalmazottja is, aki azonban csakhamar el is párolgott.

Mig a sérülteket kötözték, ápolták roppant sok ember gyült össze a siklónál. A miniszterelnöknél volt vendégek legnagyobb része is megjelent a szerencsétlenség szinhelyén. Maga Perczel belügyminiszter is ott volt, Rudnay főkapitány, Pekáry főkapitányi helyettes, Pauer rendőrfogalmazó, Szukop rendőrtisztviselő és Saly vizsgálóbiró vezették a vizsgálatot. Megnézték az összetört kocsit, amely telve volt vérrel és kihallgatták a személyzetet.

A községi fiuiskolák tornavizsgálata.

Az összes községi fiuiskolák tornavizsgálata tegnap délután nagy érdeklődés mellett ment végbe a Rhédey-kert melletti Sporttéren. Délután 3 óra előtt katonás rendben, lobogókkal, dobszó mellet vonultak ki a növendékek, és iskolacsoportonkint foglaltak állást a tágas térségen.

Az apróság alig várta, hogy megkezdjék a mutatványokat.

A Sport-tér melletti árnyasabb helyen foglalt helyet a vizsgáló bizottság s a nagy közönség.

A tanitókon kivül jelenvoltak: H o v á n y i Géza elnök, M e z e y Mihály és F l e i s c h a k k e r Gyula vizsg. biz. tagok, R é z Mihály felügyelő-igazgató stb

Minden csoport előzetesen szabad gyakorlatot, menetelést tartott, igen szabatosan, szépen.

Első sorban a várad-váraljai elemi iskola mutatta be képességét. Ez iskolacsoportnál I s t v á n f f y József tanitotta a tornát, de betegsége miatt Virányi Győző tanitó dirigálta a csapatot. Ügyes, szabatos mozdulatokat mutattak be. A futásnál B l u m Mór, a magas ugrásnál pedig F i s c h e r Menyhért IV. oszt. tanulók nyerték a millenniumi korona dijakat.

Az ujvárosi elemi fiuiskola III. osztályát V a d a y József tornatanitó vezette fel. Az összevágó, szép szabadgyakorlatok után versenyt futottak. A dijat Á b r a h á m István tanuló, aki elsőnek érkezett be, nyerte el.

Az ujvárosi elemi iskola IV. osztályában R á t k a y József tornatanár tanitja a tornászatot. Katonás, szabatos menetben vonultak fel a bizottság elé a növendékek. Igen tetszett a gyermekek magatartása, s a szabadgyakorlatok után bemutatott ügyes játékok sorozata.

Ez osztálynál volt futás és ugrás verseny. A futásnál K l e i n Márton, a magas ugrásnál pedig M i k e Zsigmond és D é z s i Lajos nyerték a korona dijakat.

Az olaszi elemi iskola növendékeinek mutatványait G a s p e r i k Lajos tornatanitó mutatta be. A szabadgyakorlatok, menetelések egyöntetüek, szépek voltak s tettszést arattak; a futás és ugrás versenynél is megállták helyüket a növendékek. A futásért Oláh Sándor dijat; a magas ugrásért pedig Fazekas József dijat és Oláh Sándor dicséretet nyert. Azonkivül Kállay J. általános ügyességért millenniumi korona dijjal lett jutalmazva.

A polgári iskola vizsgálata.

A legnagyobb érdeklődés természetesen a polgári fiuiskola tornamutatványa iránt nyilvánult. Oó Dezső tornatanitó vezette a dobbal lépdelő csapatot.

A menetgyakorlatok, csigavonulások igen jók voltak; éppen igy az összetett gyakorlatok is.

A füzér gyakorlat után kötélhuzás és játékok következtek. A futás versenynél pedig a II. oszt. 3—3 csoportban, a III—IV. osztály szintén 3—3 csoportban vett részt. Végül távugrás és magas ugrás verseny volt.

A távugrásnál bámulatot keltett, hogy a növendékek közül Pozsonyi Jenő, Rottensteiner Zoltán és Rosenbaum Jakab 450 cméter távolra ugrottak.

A magas ugrásnál, 140 cm. magassággal szintén Pozsonyi Jenő és Bánffy Sámuel győztek.

A vizsgálat végén egy futásverseny volt az előzetes futásban nyertesek közt. Ez alkalommal Pásztor Lajos polg. III. oszt. növendék lett a győztes.

A verseny után kiosztották a dijakat, a következőkben:

F i s c h e r József polg. II. oszt. tanuló futásért mill. koronát.

T a n a y Győző II. oszt. tan. futásért mill. koronát.

R o t t e n s t e i n e r Zoltán p. iskola III. oszt t. futásért mill. kor.;

R o s e n b a u m Jakab IV. oszt. t. futásért mill. koronát.

K l e i n Izidor IV. oszt. t. futásért mill. koronát.

B á n f f y Sámuel IV. oszt. t. magas ugrását mill. koronát.

P o z s o n y i Jenő IV. oszt. t. futásért mill. koronát, magas ugrásért mill. koronát és távolugrásért 1 frtos diszitett jelvényt.

P á s z t o r Lajos III. oszt. t. versenyfutásért 2 mill. koronával diszetett jelvényt.

A vizsgálat este fél 8 órakor ért végett.

EGYESÜLETEK.

A biharvármegyei és nagyváradi régészeti és történelmi egylet 1896. junius 27-én szent-László napján magyarország ezredéves fennállásának emlékére uj muzeum-épületének, abban lévő gyüjteményének és az Ipolyi gyüjteménynek megnyitására rendkivüli diszgyülést tart.

Az ünnepség müsora : 1. Délelőtt 9 órakor ünnepi istentisztelet a nagyváradi l. sz. székesegyházban. Ennek végeztével 2. Fölvonulás a püspöki palota nagytermébe. 3. háromnegyed 11 órakor diszgyülés a következő tárgysorozattal: a) Hymnus. Kölcseytől; énekli a nagyváradi zenekedvelők dalköre. b) Elnöki megnyitó. Tartja: dr. B e ö t h y László főispán, egyleti elnök. c) A nagyváradi muzeum kulturai föladatai. Fölolvasás; tartja: dr. F r a k n ó i Vilmos, vál. püspök. d) Bihar vára és a honfoglalás. Fölolvasás; tartja: B u n y i t a y Vincze, kanonok. e) A biharmegyei és nagyváradi muzeum keletkezése. Előadja: dr. K a r á c s o n y i János, egyleti titkár. f) Szózat. Vörösmartytól; énekli a zenekedvelők dalköre. 4. Átvonulás az uj muzeum-épületbe. 5. Az emléktábla leleplezése s a gyüjtemények átadása. 6. A gyüjtemények megtekintése. A gyülésen csak a meghivott hatóságok, testületek és személyek továbbá az egylet tagjai vehetnek részt.

SPORT.

A vadásztársaság közgyülése. Az 1896 évi juli 1-től az 1902 évi juli 1-ig terjedő hat (6) évi időtartamra ujonnan megalakult nagyváradi vadásztársaság összes tagjait, kik, t. i. az e czélból kibocsátott aláirási ivet hozzájuk postai uton intézék, külön értesitésnek megfelelőleg f. é. jun. 30-ig aláirták vagy aláirandják; a társaság f. é. jun. 16-án tartott rendes évi közgyülésének megbizásából, van szerencsém értesiteni, miszerint az ujonnan megalakult társaság t i s z t u j i t ó k ö z g y ü l é s é t a f. é. j u l. h ó 4-é n d. u. 5 ó r a k o r Baranyi Zsigmond társulati pénztáros ur lakásán (N.-Várad börtön épület, fogja megtartani, melynek egyetlen tárgyát az ujonnan megalakult társaság tisztviselői és választmányi tagjainak megválasztása fogja képezni. Miről is a társasági tagokat azon felhivással értesitem, miszerint ezen közgyülésen minél nagyobb számban megjelenni sziveskedjenek. Kelt Nagyvárad, 1896. évi jun. 17-én. Rádl Ödön társ. elnök.

Czéllövészet: a polgári lövőházban f. hó 17-én tartott czéllövészeten kilövetett mély lövésekre 870 lövés 262 találkában 513 körrel, 113 egyes 85 kettős, 41 hármas, 23 négyes és 3. szeglövés. A körczéltáblán 260 lövés. Szeget lőtt: Mezey Mihály, Hanslián János és Janky Antal. Négyeseket lőttek: ifj. Rimler Károly hetet, Mezey Mihály hatot, Des Echerolles Kruspér Sándor, Haslinán János, Janky Antal és Török László kettőt-kettőt, ifj. Tóth Ferencz és Müller Antal egyet egyet. Dijakat nyertek: Mezey Mihály, Hanslián János és Janky Antal.

SZINHÁZ.

Gauthier Margit.

A nem rég elhunyt nagy franczia iró ifj. Dumas »Kameliás hölgye« került szinre tegnap. Gautheir Margit szerepét György Ilona kisasszony, a Nemzeti szinház tagja játszotta. A kisasszonyt egy évre szerződtette Megyeri igazgató, ki ez évre azért vált meg a Nemzeti szinháztól, hogy kisebb szinpadon tehetségének megfelelő szerepekben foglalkoztassák. Elmondhatjuk, hogy György Ilona szerződtetése nagy nyereség a kolozsvári szinházra, illetve a nagyváradi szinkörre. Alakja, megjelenése Hegyesi Marira emlékeztet bennünket, rokonszenves szép arcza, pompás organuma van. György Ilona még csak pályájának kezdetén van s még azt sem mondhatjuk, hogy a gyakorlat hiányát éreztük játékán, tegnapi Gautheier Margitjában egy oly fiatal müvésznő állt előttünk, a ki a legmesszebb menő reményekre jogosit fel bennünket.

A csekély számu distingvált közönség nyilt szinen többször felvonások után pedig szünni nem akaró tapsviharral jutalmazta a müvésznőt, szóval első fellépte fényesen sikerült s ez után itélve ismételjük, hogy a szinház György Ilonában olyan drámai erőt nyert, a ki egyedül is képes közönséget vonzani. Kivánesiak vagyunk ugyan többi szerepeire, de ez est fényes sikere után méltán előlegezzük neki a magunk s a közönség rokonszenvét.

Duval Armandot Klenovits játszta, többször hivták a lámpák elé, különösen a negyedik felvonás végjelenetében aratott nagyobb sikert.

Szentgyörgyit és Kantayt kell még kiemelnünk, kik mellék szerepeikben jeleskedtek. *P. J.*

Hirek a szinkörből. Ma kerül bemutatóra nálunk a V i r á g c s a t a, Verő György operetteje; ez előadásban a társulat nagy része müködik, a második felvonásban előfordul egy rögtönzött szépség verseny — valamint a virágcsata is, virágdobálás és diszfelvonulással! A V i r á g c s a t á-ban előforduló diszkocsit, melyen a szépség verseny nyertese jelenik meg, helybeli derék iparosunk: B o d á n s z k y Lipót ur — (kinek legujabb gyártmányai csak nemrég keltettek, — s keltenek a millennáris kiállitáson ma is általános feltünést) — volt

szives az igazgatoság rendelkezésére bocsájtani. — A tegnapi előjegyzésekből itélve, szép telt ház előtt fog lefolyni ma a »virágcsata.« — Szombaton másodszor, páros bérlet számban a Virágcsatát megismétlik. — Vasárnap két előadás lesz: d. u. félhelyárakkal a »Gyermekrablónő« látványos népdrámát adják, este pedig az »Árendás zsidó« mulattató népszínműve kerül szinre.

Heti müsor.

Péntek: Virág csata.
Szombat: Virág csata.
Vasárnap: Goldstein Számi.

Igazságszolgáltatás.

Elitélt román hirlapiró.

— Sajtótárgyalás. —

A nagyváradi királyi törvényszék büntető osztályának tárgyaló termében érdekes esküdtszéki tárgyalás volt tegnap délelőtt.

Dr. Bulyovszky József királyi ügyész hivatalból vádolta *Vonyiga* Dávid hirlapirót, mert a »Lumina« czimü egyházi és iskolai lapban rágalmazta és becsületében megsértette *Iván* József gyulai gör. kel. tanitót.

A tárgyaláson a vádlott nem jelent meg, minek következtében a törvényszék védőjétől *Zigre* Miklós ügyvédtől is megvonta a szót.

Az esküdtszék *marasztaló verdiktet* és a királyi törvényszék pedig szigoru itéletet hozott az ügyben, melyet azonban jogászkörök véleménye szerint a kir. kuria bizonyosan felold, ha a vádlott semmiségi panaszt ad be, már csak azért is, mivel védőjét nem engedték beszélni. A tárgyalás lefolyásáról tudósitónk a következőket irja.

Vonyiga Dávid gyulai hirlapiró ellen a »Lumina« egyházi és iskolai lap 1895. május 28-iki számában megjelent »Ötven forint, vagy a felekezeti tanitók kisértete« czimü czikke miatt hivatalból inditott sajtóper tárgyalását tegnap délelőtt 9 órakor kezdette meg az esküdtszék.

A tárgyalás elnöke Millye Gyula biró volt, szavazó birák: K. Nagy Sándor és Grám Sándor, jegyző Linczinger Gyula. A vádoló hatóságot dr. Bulyovszky József királyi ügyész képviselte.

Elnök megnyitván az ülést konstatálja, hogy a vádlott Vonyiga Dávid nem jelent meg, kijelenti, hogy három nappal ezelőtt adott be halasztási kérvényt, melyet azonban a törvényszék elfogadható ok hiánya miatt elutasitott. A tárgyalást tehát megtartják s a vádlottnak 2 hónapon belől joga lesz meg nem jelenését igazolni.

Az esküdtszék.

Miután a tárgyalás megtartásához a kir. ügyész is hozzájárul, megalakitják az esküdtszéket.

Tagok: Laszky Ármin, Incze Lajos, Bozóky Béla, Tóth Márton, Sonnenfeld Zsigmond, dr. Váradi Zsigmond, Hollóssy Dezső, Nagy Ignácz, Lévay Zsigmond, Müller Salamon, Kunyhósy János, dr. Fazekas Imre. Póttagok: Markbreit Sándor és Péchy Antal.

A bizonyitási eljárás.

A bizonyitási eljárás megkezdése előtt figyelmezteti elnök a hallgatóságot, hogy a tetszés vagy nem-tetszés nyilvánitásától tartózkodjék. Felolvassák a vádjelentést.

Vonyiga Dávid 28 éves gör. kel. vallásu hirlapiró a »Lumina« vallási és iskolai lap 1895. évi május 28-iki számában »Ötven forint vagy a felekezeti tanitók kisértete« czimü czikkelyben hevesen kikelt Iván József gyulai gör. kel. tanitó ellen, mert ez — mint a czikkiró állitja — kapzsiságból, 50 forintért a törvény határain tullépve, anyanyelvük rovására tulságosan tanitja a magyar nyelvre a gyermekeket, a mivel megmérgezi szellemüket. Gyávának mondja Ivánt, a ki a vizsga alkalmával a tanfelügyelő és egy magyar ember jelenlétében nem mert románul beszélni és a ki megfeledkezik arról a költeményről »Édes és szép a nyelv, a melyet beszélünk«, de annál jobban tudja a »Talpra magyar«-t és a Kossuth-nótát.

A czikkelyben a királyi ügyész szerint *rágalmazás* és *becsületsértés* foglaltatik s ezért kéri meginditani az eljárást.

Azután felolvassák az inkriminált czikkely hiteles forditását, a melynek érdemleges tartalma a vádoló feljelentésben megvan.

Majd a magyar királyi vallás és közoktatásügyi miniszter meghatalmazását olvassák fel, a melyben megbizza a királyi ügyészt a feljelentés megtevésével.

A vádlott vallomása.

A tárgyaláson meg nem jelent vádlott a vizsgálóbiró előtt beismerte, hogy az inkriminált czikkelyt ő irta és tette közzé. Tettének inditó okául felhozta, hogy a román tanitókra akart hatni, nehogy csekély 50 forintnyi jutalomért elhanyagolják az anyanyelv tanitását. Nem érti a vádlott, hogyan találhatja valaki sértve magát olyan mérsékelt hangon irt czikkely miatt.

A vallomás felolvasása után a vádlott erkölcsi bizonyitványát olvassa fel az elnök, mely szerint büntetlen előéletü és jó magaviseletü. Majd az elnök kijelenti, hogy a vádlott nem jelenvén meg, a védőnek *nincs szerepe* és kéri *Zigre* Miklós ügyvédet, hogy csak a hallgatóság között vegyen részt.

Vádoló beszéd.

Dr. Bulyovszky József királyi ügyész elmondja vádoló beszédét.

Ismeretes az esküdtszék előtt — ugymond — a román sajtó magyar államellenes iránya. Eddig inkább a politikai téren maradt ez irány, s most, sajnos, átcsap a társadalomba, belekontárkodik a családba is. Kérdi, háttérbe szoritják-e a magyar nyelv tanitásával a felekezetek nyelveit.

A kormány megengedte, hogy a felekezetek használhassák nyelveiket az iskolában, magának csak a főfelügyeleti jogot tartotta fenn. De nem enged államot alkotni az államban, elrendelte a magyar nyelv tanitását a felekezeti iskolákban is. S ha a tanitó buzgólkodik a magyar nyelv tanitásában, azzal kötelessége mellett, csak hazafias és dicséretes érzelmeit követi.

Vádlott pedig kapzsinak, gyávának nevezi ezért *Iván* Józsefet, s azt állitja róla, hogy megmérgezi a gyermekek lelkeit csekély 50 forintért.

A vádlott beismerésben levén, megállapitható és kimondható vétkessége.

Végül azt fejtegeti a királyi ügyész, hogy *Iván* József nem tett ugyan feljelentést Vonyiga Dávid ellen, de mint egy hivatalos testületnek tagja érdekében hivatalból kellett azt meginditani. Ezek alapján *rágalmazás vétségével* vádolja Vonyiga Dávidot azért, mert törvénytelen eljárással és a gyermekek szivének megmérgezésével vádolja Iván Józsefet, s *becsületsértés vétségével*, mert azt irta róla, hogy kapzsi, telhetetlen és gyáva. Kéri az esküdteket, mondják ki a vádlott vétkességét.

Verdict.

Elnök röviden összegezi a királyi ügyész vádoló beszédét, s azután felteszi a kérdéseket:

1. Foglaltatik-e az inkriminált czikkelyben rágalmazás vétsége? 2. Ha nem, foglaltatik-e becsületsértés vétsége? 3. Szerzője-e vádlott az inkriminált czikkelynek. 4. Vétkes-e a közzététel által rágalmazás vétségében. 5. Vétkes-e becsületsértés vétségében?

A kérdő felolvasása után királyi ügyész felszólalt, hogy a kérdőpontokban külön tüntesse ki a törvényszék a rágalmazást és a becsületsértést, nem pedig feltételesen.

Határozat hozatal végett a törvényszék visszavonul, majd Millye Gyula elnök kijelenti, hogy a királyi ügyész módositását elfogadták, s e szerint kijavitották a kérdéseket. Azután átadja a kérdéseket az esküdteknek, a kiknek főnöke Sonnenfeld Zsigmond tanácskozás után kihirdeti az eredményt, a mely a következő:

1. Foglaltatik-e az inkriminált czikkelyben rágalmazás vétsége? — *10 igen*, *2 nem*.

2. Foglaltatik-e becsületsértés vétsége? — *12 igen*.

3. Szerzője-e vádlott az inkriminált czikkelynek? — *12 igen*.

4. Vétkes-e a közzététel által a rágalmazás vétségében? — *10 igen*, *2 nem*.

5. Vétkes-e a becsületsértés vétségében? — *12 igen*.

A törvényszék itélete.

A marasztaló verdikt felolvasása után dr. Bulyovszky József kir. ügyész kéri a törvényszéket, itélje el a vádlottat fogházbüntetésre, megfelelő pénzbüntetésre és a felmerült költségek fedezésére.

Tanácskozás után Millye Gyula elnök kihirdeti a törvényszék itéletét, mely szerint vádlottat a törvényszék *rágalmazás és becsületsértés vétsége miatt 1 havi fogházra, 50—50 forint pénzbüntetésre és a felmerült költségek fedezésére itélte.*

A királyi ügyész az itéletben megnyugodott.

REGENY-CSARNOK.

Tom és én.

Irta: **I. van Woude.** 46

Most elértük az első állomást, egy paraszt csárdát. Kiszállok, hogy gyors járás-keléssel fölmelegitsem magamat.

A lovak fölváltva egyik veder vizet iszszák ki a másik után, mialatt a házi szolga egy nagy rozskenyérről nagy darabokat szeldel az etető vasvályuba. Halgatag nézünk, mint esznek belőle a lovak. Kocsisom, a szolgához fordulva, megjegyzi hogy a vas vályuk nagyon koppannak, a másik ellenben azt mondja, hogy ilyen vlyáukról a lovak semmit sem tudnak lerágicsálni.

A csárda vendégszobájában üveg alatt egy kép látható, mely egy katonatisztet mutat, amint pamlagon ülve olvas és ölében egy alvó szöszke gyermeket tart. Alatta olvasható: Napoleon et son fils (Napoleon és fia.) Egy ideig nézem, mert nincs más dolgom; de örömömre csakhamar jelenti kocsisom, hogy itt az ideje, menjük tovább.

— Mennyire vagyunk már?

— Az ut harmadrészét megtettük, nagysádkám.

Még csak egy harmadot! Mily végtelenül hosszunak látszik ez az ut.

Nagyon hideg van. A karmantyu s lábmelegitő, bunda és sál daczára fázni kezdek. De hiszen nem sokára otthon leszek a pattogó kandallónál . . . Most már nem fogom irigyelni a fiatal anyát a kandalló fölött; nemsokára magam is oly gazdag leszek.

Kiváncsi vagyok, milyen hatással lesz Tomra váratlan megjelenésem. Oh, csak ne legyen megint oly hideg, oly tartózkodó.

— Elég; többé nem leszek terhedre.

Ezen szavai utóbbi időben szakadatlanul a fülemben csengenek: szikrázó szeme és halaványarcza ismét föltünik lelki szemeim előtt.

Elszorul a szivem, ha rágondolok, mily tartózkodó és hideg volt azóta, mily szilárdan tartotta meg a szavát. Most nagyon is jól érzem, hogy ő nem beszélhetett másképpen. Az nem lett volna férfias, ha továbbra is szeszélyeim játáklabdájává adja magát.

E pillanattól kezdve kezdtem őt érteni becsülni. Megértettem a hivalkodás és látszat légkörében is, hogy valamicske külső máz nem pótolhatja a büszke, férfias jellem nemességét. Érzem azt itt, a hólepte mezők közepette, amelyek fölött mérhetetlen égboltozat elterül, amelyből a hold ezüstös fénye, rájuk veti tündérvilágát. Érzem ezt végtelenül mélyen . . . Oh, Tom, Tom, lehetséges volna-e, hogy elvesztém szivedet!

Tovább iramodunk. Hallom a nyolcz patkó ütemes dübörgését a keményre fagyott földön: gyorsan robog a kocsi, és nekem mégis ugylátszik, mintha csak lustán másznának.

Megint egy falun át vonulunk; itt-ott még látni járó-kelő embereket az uton, akik megállanak, hogy szabadon hagyják nekünk az utat.

Az egyik sarokba huzódom, és ugy vélem, nem is volna rossz, egy kicsit aludni; csak a gondolataim oly nagyon élénkek. Elgondolom, hogy mindinkább közeledem hozzá, hogy nem-

sokára karjaiban leszek, hogy a puszta szobák visszhangozni fognak vidám nevetésemtől, tréfás csevegésemtől!

Oh, igen, ő örvendeni fog, hogy engem láthat; eddig is bizonyosan érezte hiányomat, még ha elég büszke is volna, ezt nyiltan bevallani.

Megint egy falu. Sokat már nem tudok kivenni belőle, de a kivilágitott ablakok láttára kérdem, vajjon boldog emberek laknak-e ott?

*

Egy ideig szundikálhattam, mert ime, már a másódik állomáson vagyunk. Fázom; és ezért nem akarok leszállni. Régen a védő gáton kell lennünk, mert a másik parton látom templomunknak tornyát a szemhatáron kidomborodni. A folyó mint nagy sötét kigyó terül el ellőttünk melyen a holdfény hosszú, ezüstös, mozgó sávként sugárzik vissza. Itt-ott látni egy-egy dereglyét, hajót tovasurranni, amint biztos, kikötő felé siet.

Amint tovább utazunk, az ezüstös sáv mindenütt kisérni látszik minket, mert egy magasságban marad velünk.

Most még gyorsabban ügetünk. Minden oly jól ismerősnek tetszik; nem is unom már magamat

(Folyt. köv.)

TÁVIRATOK.

A delegàczió holnapi ülése.

Budapest, junius 18. (Saját tud. táv.) A magyar delegáczió holnap a külügyeket és Kállay előterjesztését Boszniáról tárgyalja.

Hadügyi költségvetés.

Budapest, junius 18. (Saját tud. táv.) A magyar delegáció ma tárgyalta a hadügyi költségvetést teljes ülésében. A hadügyminiszter előterjesztése felett hosszas vita keletkezett, a melyben részt vettek Bolgár, Zichy Nándor gróf, Bujanovich és Hódossy. A költségvetést a delegáczió elfogadta.

Szerb kormányválság.

Belgrád, junius 18. (Saját tud. táv. Garasanin párisi szerb követet Simics helyébe Bécsbe fogják áthelyezni, mivel Simics az állami tanács tagjává neveztetett ki. Simicsnek Belgrádba való jövetelét kapcsolatba hozzák azzal, hogy legközelebb már a király vagy egy neutrális, vagy egy kvaliczionalis kabinetet fog kinevezni.

Közgazdaság.

A Szőlő Permetezése.

Bármennyi ellensége van is, alig van gyümölcsnem, mely ugy megérdemelné a tenyésztést s a gondos müvelést, mint a szőlő. És pedig nemcsak nagyban. de kicsiben is, ha csak néhány tőkének szorithatunk is helyet kertünkben. Az alma, körte, szilva, baraczk sok évben megcsalja a gazdát, hirmondónak is alig hoz gyümölcsöt: a szőlő hasonlit a földieperhez, málnához, ribizkéhez: évről évre biztosan hozza meg egészséges és felette izletes fürtjeit; két, három éves korától kezdve. Nincs gyümölcsnem, mely korábban, biztosabban, többet, jobbat, kitünőbbet teremjen; csak a fajokat kell megválasztani s megfelelő gondozásban és védelemben kell részesiteni.

A peronospora viticola (szőlőragya, szőlőpenész) egy oly ellensége a szőlőnek, mely ellen minden szőlőmüvelőnek védekeznié kell. A védelem könnyü, biztos és olcsó.

A betegség julius, augusztus, esetleg, szeptember hóban is, a szőlőlevelek alján lisztes penészfoltok alakjában jelentkezik, a levél keresztül lukad, elsárgul.

A szőlő már szeptemberben minden levelét elhullatja; a peronospora megtámadja nemcsak a leveleket, de a zsenge hajtásokat, sőt a fürtöket is. A fürtök sem nem fejlődnek jól ki, sem zamatukat nem fejtik ki, sem nem érnek meg kellő időre. Rombolása nem nem egy évre szól. A jövő évi termővenyigék nem érnek meg jól, elegendő tartaléktápanyagot felhalmozni nem képesek, vékonyak, soványak maradnak, s szerencse, ha a rákövetkező évben tenyészéletét képes lesz reparálni a meggyötört tőke.

E penészgomba ellen biztosan lehet védekezni a rézgálicz 1., 2. vagy 3. százalékos oldatával, mit permetezés által juttatunk a szőlő levelekre. Teljesen elég, ha a levél felső lapját éri a folyadék.

A rézgálicz t. i. az által véd, hogy a szőlőlevél sejtjei közzé hatol s azt m e g e d z i, ellenállóvá teszi a peronospora támadásaival szemben. Ez magyarázza meg az ugynevezett preventiv permetezés jogosultságát és szükségességét, mert bárha a betegség többnyire csak juliusban lép fel, mégis egy permetezést már május hóban virágzás előtt, egy másikat juniusban elvirágzás után meg szoktunk ejteni, hogy a szőlő peronospora iránti fogékonysága ellensulyoztassék.

Permetezni kell még ezeken kivül még egyszer julius vége felé; sőt ha esős idő mellett augusztus vagy szeptemberben az uj hajtásokon jelentkezni találna a penészgomba, negyedszer is szükséges volna fecskendezni. Első permetezésre 1. százalékos oldatot, a továbbiakhoz 2. százalékos oldatot használunk. Ennél erősebb keverék csak akkor szükséges, ha elhanyagolás következtében már tényleg fellépet a peronospora.

A rézgálicz oldat, az ugynevezett bordói keverék, a következőleg készül: ha 1. %-os oldatot akarunk, 1. kilogramm rézgáliczot, ha 2. %-os oldatot akarunk, 2. kilogramm rézgáliczot számitunk 100 liter vizhez. A rézgálicz oldatot a, üveg, agyag vagy réz edényben készitjük, vasedényben semmiesetre sem. Ha a rézgáliczot vizbe dobjuk az az edény fenekére száll s igen nehezen oldódik, hacsak nincs porrá törve; könyen feloldódik azonban, ha azt egy zacskóba vagy zsákdarabba tesszük s az edény felett keresztbe helyezett botra ugy függesztjük fel, hogy a zacskó a viz szinealá merüljön ugyan, de az edény fenekét ne érintse. Előzetesen elég a rézgáliczot vagy 6—8 liter meleg vizben feloldani. Ugyanekkor egy másik edényben szintén 6—8 liter vizben 2. kiló oltatlan vagy 5. kiló jó oltott meszet oldunk fel. A két folyadékot megszürjük, egy nagy edénybe összetöltjük s vizzel 100. literig kiegészitjük.

A kész bordói keveréket permetezőgép segélyével juttatjuk a szőlő levelére. Egy ily gép ára 12—21. frt; sőt van drágább is. Ha valakinek csak néhány tőkéje van, ugy egy uj, tömött czirokseprővel is bepermetezheti szőlejét, oly formán. hogy a seprőt a keverékbe mártva s azt a tőke fölé tartva, jókorákat üt a seprő közepére, mire az széthinti a magábavett oldatot.

Permetezés közben a folyadék gyakran kavarandó, mert a rézgálicz gyorsan a fenekére száll s igy a keverék hatását veszti.

A permetezésre lehetőleg oly időt válaszszunk midőn esőre a közzel jövőben nincs kilátás.

A permetezés által el lehet érni, hogy szőlőnkben peronospora fel se lép, tőkéink mindvégig üdezöld levelekben pompáznak, s a szőlőnek ugy gyümölcse, mint fája tökéletesen kifejlődik és megérik.

Mártonfalvi.

Községi hitelszövetkezetek. A pestmegyei községi hitelszövetkezetek legujabban megjelent üzleti jelentése gr. Károlyi Sándornak. E szövetkezetek alkotójának munkáját dicséri és bizonyságot tesz arról, hogy az áldásos intézmény örvendetes fejlődésnek indul. A szövetkezetek száma volt: 1889-ben 54, 1894-ben 80 és 1895-ben 88. A tagok száma ez idő alatt 9.509-ről fölemelkedett 27.350-re. Feltünő a tartalékalap gyarapodása, mely az 1895. évben összesen 17.800 frtot tesz ki, s ez leginkább annak köszönhető, hogy a szolgálat ingyenes és korlátolt. Az alapitó gr. Károlyi Sándor fáradhatatlan tevékenysége folytán a szövetkezet 1894-ben országos egyletté alakult át »A hazai szövetkezetek központi hitelintézete« czim alatt. Igy több más egyletet egyesitvén a maga körében, ezeknek gyarapodása a következő: Szövetkezett egyletek száma 1894-ben 69, 1895-ben 229.

Hivatalos árfolyamok

a budapesti áru- és értéktőzsdén 1896. junius 18.

Magyar aranyjáradék 4%	122.75
Magyar koronajáradék	98.50
Magyar vasuti kölcsön aranyban 4½%	124.—
Magyar vasuti kölcsön ezüstben 2½%	101.—
Magyar keleti vasuti államkötvény 1878-ból	121.75
Magyar földtehermentesitési kötvény 4%	97.—
Italmérési jog megváltási kötvény	100.—
Horvát-szlavon földtehermentesitési kötvény	97 50
Magyar nyeremény sorsjegy-kölcsön	149.50
Tiszaszabályozási és szegedi sorsjegy kölcsön	198.—
Osztrák járadék papirban	101.25
Osztrák járadék ezüstben	101 25
Osztrák járadék aranyban	122.50
Osztrák korona járadék	101.25
1860. osztrák államsorsjegyek	144.25
Osztrák magyar bankrészvény	960.—
Magyar hitelbank részvény	382.—
Osztrák hitelintézeti részvény	350.75
Osztrák-magyar államvasuti részvény	358.—
20 frankos arany (Napoleondor)	9.52
Német birodalmi márka	58.82
London vista	120.10
Páris vista	47.70
20 márkás arany	11.77

Szerkesztő postája.

Von Barthausen. Szives sorait köszönettel vettem, de kérem, tegye le a maszkot — a szerkesztő előtt. Nem járhatnók el tovább a kállai kettest, ha a Soupé-csárdás után sem mutatja magát annak, ami.

Uj eredeti operette!

NAGYVÁRADI SZINKÖR.

Pénteken, 1896. junius 19-én,
a kolozsvári országos nemzeti szinház személyzetével
Este fél 8 órakor rendes helyárakkal:
itt először:
VIRÁG-CSATA.
Operette 3 felvonásban.

Kezdete fél 8, vége 10 óra után.

Holnap, szombaton, 1896. junius hó 20-án
VIRÁG-CSATA.
Operette 3 felvonásban.

Felelős szerkesztő: **CSIPPÉK FERENCZ.**

MEGJELENT!
Folyton kapható
ÁRPÁD
hőskölteményeK
Irta: **Dús László.**
Szines czimnyomattal.
Fűzve 1 forint
Vászon kötésben 1.50
Megrendelhető: a **Szent-László könyvnyomdában.** — **Laszky** Ármin, **Pauker** Dániel, **Ungár** Jenő és **Kutasi** D. könyvkereskedőknél Nagyváradon.

Nyomatott laptulajdonos: Szent László-nyomda-részvénytársaságnál Nagyváradon.

ORSZÁGGYÜLÉS.

A képviselőház ülése.

Junus 18.

Elnök: Berzeviczy Albert.

Jegyzők: Esterházy Kálmán gr., Josipovich Géza, Lakatos Miklós.

A kormány részéről jelen vannak: Bánffy Dezső b. miniszterelnök, Perczel Dezső, Erdély Sándor.

Elnök: d. e. 10 órakor nyitja meg az ülést.

Hitelesitik a mult ülés jegyzőkönyvét.

Elnök: be mutatja a beérkezett kérvényeket.

Következik a napirend.

Sima Ferencz inditványának indokolása.

Az inditvány igy szól:

»Utasittatik a kormány, hogy a közös hadügy és honvédelmi miniszterrel egyetértőleg haladéktalanul intézkedjék az iránt, hogy az aratás és nyomtatás idejére, vagyis julius 1-től augusztus hó végeig, ugy a közös hadsereg, mint a magyar kir. honvédség állományának a földmives osztályhoz tartozó elemeit a tényleges hadi szolgálat alól szabadságolja, hogy ezek a mostoha mezőgazdasági viszonyok között a mezőgazdaságban érvényesitett munkájukkal a kisebb gazdák javára a válságos mezőgazdasági állapotok enyhitése érdekében közremunkálhassanak.

Sima Ferencz: Azt hiszi, hogy tegnap beadott inditványát bőven indokolnia nem szükséges, mert meg van győződve, hogy maga a kormány is belátja az inditvány fontosságát. Inditványát a kormánynak és a képviselőháznak elfogadásra ajánlja.

Bánffy Dezső b.. miniszterelnök: Ismeri mennyire fontos ez inditvány, de tekintettel arra, hogy ezt a nagy horderejü kérdést, mely a hadseregben nagy változásokat idézne elő, ezzel a törvénynyel egyszerüen megoldani nem lehet, nem lehet pedig csaknem az utolsó pillanatban. Kéri az inditvány fölött a napirendre térést.

Sima Ferencz: Tisztelt ház!

Elnök: A képviselő ur már nem szólhat!

Sima Ferencz: A házszabályok értelmében szólhatok.

Elnök: Ha nem érdemben akar a képviselő ur szólani, ugy tessék.

Sima Ferencz: Nem érti a kormány közömbösségét ily fölötte fontos dolog iránt. Másutt a sürgősséget is kimondatták, nálunk meg tárgyalni sem akarják. Ez szomoru dolog.

Ugron Gábor: Tisztelt ház!

Elnök: Mi czimen kiván a képviselő ur szólani?

Ugron Gábor: A házszabályokhoz kivánok szólani, mert azokat elnök ur teljesen félremagyarázta. Ilyen esetben, az inditványozó még egyszer szólhat, a házszabályok értelmében, nem érdemben ugyan, de érdemlegesen. Hasonló esetek kikerülése végett ezt szükségesnek látta megjegyezni.

Elnök: Semmi egyebet nem mondott, hogy Sima képviselő ur érdemlegesen már nem szólhat. Most pedig elrendeli a szavazást.

A többség az inditványt nem kivánja érdemleges tárgyalás tárgyává tenni.

Következik:

az országgyülési képviselőválasztások fölötti biráskodásról szóló törvényjavaslat folytatólagos tárgyalása.

Elnök: a 162. §-hoz senki sem kivánván szólani, a vitát bezárja.

A ház a 162. §-t változatlanul elfogadja, Gullner Gyula módositványait mellőzi.

A 163. §-nál szól

Issekutz Győző: Módositást adott be a bizottsághoz is, de azt a bizottság jogi szempontból nem vélt elfogadhatónak. Foglalkozik azon indokokkal, melyekkel a bizottság a módositást mellőzte. Módositását most a ház elé terjeszti és azt elfogadásra ajánlja. (Helyeslés a bal és szélsőbalon.)

Rohonyi Gyula előadó: Issekutz képviselővel szemben védelmezi a bizottság álláspontját.

Issekutz rövid válasza után a ház a módositást mellőzi és a szakaszt változatlanul fogadja el.

A 166. §-nál szól

Várady Károly: E szakasz szerint járásbiróságnál vagy törvényszéknél alkalmazott itélőbirák, nemkülönben az elsőfoku biróság mellett alkalmazott kir. ügyészek képviselőnek nem választhatók meg azon választó kerületben, melynek egészére vagy részére hatáskörük kiterjed, Óhajtja, hogy ez az intézkedés a közigazgatási tisztviselőkre is terjesztessék ki. Ez irányban ad be módositást.

Perczel Dezső belügyminiszter: A módositás mellőzését kéri.

Polónyi Géza: Tisztelettel van a közigazgatási tisztviselők iránt, és Várady módositványa nem is azt czélozza, hogy közigazgatási tisztviselő képviselő ne lehessen, hanem azt, hogy azon kerületben ne lehessen képviselő, melyre hatásköre kiterjed, vagyis hogy az elv, mely a szakaszban le van fektetve, konzekventen hajtassék végre. Pártolja Várady módositványát.

Ugron Gábor: Helyesli Várady inditványát. Ha ezt az elvet nem fogadják el, be fog következni az, hogy a szolgabiró öt éven át korteskedni fog s az ellenzéki férfiak üldözéseknek lesznek kitéve. Az ősi intézményeket a miniszter nem védelmezi meg, de az ősi visszaélések védelme végett mindig sikra száll.

Alakoskodásnak és képmutatásnak mondja a kormány magatartását. (Nagy zaj jobbfelől.)

Elnök: Figyelmezteti, hogy sértő kifejezéseket használni nem szabad.

Elnök: A vitát bezárja.

Perczel Dezső belügyminiszter: Az Ugron részéről felhozott alakoskodás és képmutatás vádját visszautasitja. A szolgabiró nem él visszaa hatalmával (Oriási zaj.) Sima Ferencz közbeszól.

Elnök: Sima Ferencz képviselő urat rendreutasitom.

Perczel Dezső belügyminiszter: Az a közigazgatási tisztviselő nem léphet föl más kerületben, ahol senki sem ismeri. Kéri a módositás mellőzését.

A Ház a szakaszt változatlanul elfogadja, a módositást mellőzi.

A 167 §-nál.

Visontai Soma: Módositványt nyujt be, hogy polgármester, rendőrkapitány s községi jegyző nemcsak pártgyülést nem hivhat össze, annak elnöke vagy jegyzője nem lehet, hanem képviselő sem lehet addig, amig állásáról le nem mond. (Helyeslés balról.)

Ugron Gábor: A törvényhozásnak nemcsak az volna a kötelessége, hogy az intézményeket és a törvényeket tiszteletben tartsa, hanem az is, hogy tekintélyel fentartsa és azt piaczra ne vigye.

Minthogy Visontai módositványa ennek megakadályozását czélozza, azt elfogadja.

Elnök: Szólani senki sem kiván, a vitát bezárja.

Polónyi Gyula, előadó: Azt hiszi hogy Visontai módositványa nem tartozik ide. Mellőzni kéri a módositást.

Perczel Dezső belügyminiszter: Téved abban Ugron, mint ha szóló azt jelentette volna ki, hogy e kérdésben rendeleti uton fog intézkedni.

Ami Visontai módositását illeti, azért nem tartozik az ide, mert a fölött a Ház már egy másik szakaszban határozott, annál inkább sem fogadhatja el a módositást.

A Ház a módositványt mellőzi, a szakaszt változatlanul elfogadja.

Elnök az ülést 5 perczre felfüggeszti.

A **169**. *szakasznál felszólalt:*

Dr. Hortoványi József: Tisztelt Ház! E törvényjavaslatnak nyiltan bevallott czélja a választások tisztaságának, a közvélemény szabad nyilvánulásának biztositása s az ez ellen történő visszaéléseknek független biróság általi elbirálása.

Megszavazok mindent, ami e czélt elérhetővé teszi, alárendelek ennek minden más kérdést, ha a gyakorlatban ezt keresztül vihetjük, csak egyet nem szavazok meg, egyet nem rendelek alá; a közszabadság legelső feltételét, a vallásszabadságot.

A törvénynek ezen szakasza, akár annak pongyola szövegezését, akár az abban kifejezett szándékot tekintjük, sérti első sorban a katholikusok vallásszabadságát, hitelveinek tanitását, sőt e szakasz egyenesen provokálja az állam és egyház jogköre közöti ujabb összeütközést s ha e szakasz igy elfogadtatik, e törvény egyik forrása lehet egy ujabb kulturharcznak.

Világosan példával fogom bebizonyitani ez állitásomat.

E törvény terve szerint: »Az a lelkész vagy vallási szertartás teljesitésére jogositott, vagy egyházi tisztséget viselő más személy, aki a vallás szertartásainak végzésére rendelt helyiségben vagy vallásos jellegü gyülekezeten a választás eredményének befolyását czélzó nyilakozatot tesz;

vagy aki azon czélból, hogy egy vagy több választó bizonyos jelöltre szavozzon, vagy a szavazástól tartózkodjék az egyházi kegyszerekben való részesitésre tesz igéretet, vagy egyházi fenyiték alkalmazásával vagy a kegy szerek elvonásával, vagy tulvilági büntetéssel fenyeget.«

E szakasznak e két első pontja intézkedik tehát a templomról is, a szószékről is s bárhogy burkolva van is itt a czél, az kétségtelen, hogy első sorban a polgári házasság kérdése lesz az, amelyben az állam az egyháztanai hirdetésének szabadságát támadja meg.

De nem e kérdést akarom a vitába vinni, ma ez törvény, törvény előtt annak polgári vonatkozásaiban meg kell hajolni mindenkinek, de egyházi vonatkozásában fentartotta s fentartja-e az egyház hitelveit azon tannak hirdetését, hogy ezt a polgári házasságot, egyházi szempontból el nem ismeri, ellene küzdve élni fog mindazon jogával, amelyet hitelvei, tanai és elvei érvényesitésére a hitélet terén nyujtanak.

Már most ebből világosan következik, hogy hozhatnak bármily tiltó törvényt, szabhatnak az egyház szolgáira bármily büntetést, azok a szószékről állandóan hirdetni fogják az egyház tanitását; hirdetni fogják, hogy e polgári házasságot egyházi szempontból el nem ismerhetik, hirdetni fogják azon hátrányokat, amelyeknek a hivők magukat kiteszik, ha ezen polgári kötéssel beérik, — szóval küzdött s küzd a jövőben is a kath. egyház, hogy a házasságnak illetéktelenül az állami jogkörbe vont kötés és feloldás tényét az arra egyedül illetékes egyház jogkörébe, hova az szentségi jellegénél fogva tartozik, az államtól visszavivja.

Már most, tegyük fel, hogy a választás mozgalmai megindultak s akár mint törekesznek is arra, hogy e kérdés, melyről a nemzet megkérdezve nem lett, most az ujabb választásnál a vita keretéből kizárassék az sikerülni nem fog, mert e kérdést a pártok bármily szigoruan vont keretei akarják is a vitából kizárni, a jelölttől azt fogják kérdezni a választók és pedig ismétlem pártkülönbség nélkül, hogy kell-e az urnak a polgári házasság?

Egyik jelölt talán kijelenti, hogy nem, a másik pedig küzd mellette s kijelrnti, hogy ezt fentartani akarja s mig bent a templomban a lelkész hirdeti az egyház tanitását a polgári házasságról s hirdeti annak káros hatását, addig a templomon kivül a jelölt vagy kortese hirdeti ez intézményben a liberalizmus diadalát.

A választó, kinek talán tetszett a jelölt egyéb politikai elvei, de épen ez a polgári házasság kérdése az, amely nem tetszik s mert az egyház tanai még fülében csengenek, nem szavaz e jelöltre s az épen e kérdésben talán el is bukik. Miután a választók abból nem is csinálnak titkot, hogy mért szavaztak ellene, következik a petició s a e törvény III. szakasz 9-ik §. értelmében s választást megsemmisitik.

Ahoz a katholikus egyháznak semmi köze, a dogmát nem érinti az, hogy ki legyen a parlament tagja és ki nem. De következik e törvénynek 169-ik §-a, amelynek alapján a bukott képviselő bevádolja a lelkészt, hogy annak prédikációja, tanitása idézte elő a választóban azon meggyőződést, hogy ő reá, mert a polgári házasságot fentartani kivánja — ne szavazzon, vagy a szavazástól az ő hivei e miatt tartózkodván, ez az ő választását befolyásolta annyira, hogy ő megis bukott.

Végtárgyalásra kerül az ügy, itt a lelkész nyugodt lelkiismerettel védekezik azzal, hogy ő a saját temploma szószékéről hirdette s hir-

detni fogja az egyház tanát minden kérdésben s mindenkivel szemben, ez neki kötelessége, de a közvádló vagy a bukott jelölt ráolvassa e törvényt s a biró elitélteti a lelkészt, nem azért, mert ő hirdette a katholikus egyház tanitását, de azért, mert ennek tanitása, hitelvének megvallása következtében a templomon kivül álló jelölt elbukott s mert egy kormánypárti vagy ellenzéki mandátum elveszett, ennek folytán minden ily bukás után azon kerület napjai egy évi államfogházra s 500 frt pénzbirságra itéltetnek.

Ez fog bekövetkezhetni, mert ha azt hiszik, hogy e szakaszszal a katholikus papságot megfélemlitik s őket a szószéken elhallgattatják, akkor csalódnak, ha e szakaszból törvény lesz, hirdetik a kath. egyház tanait épugy s talán még lelkesebben, mint eddig.

De tisztelt ház távol áll tőlem, hogy én még itt is e kérdésnél, ne keressem azon határvonalat, amelynél az egyház és állam jogköre egymást nem keresztezi e határvonalokon belül, belenyugszom részemről abba, hogy a képviselőház hozzon bármily szigoru határozatot s lássa el büntetései szankcióval mindazon eseteket, amelyben a pap, legyen az katholikus lelkész, vagy tartozzék bármely felekezethez, hatáskörét tullépve izgat az állam, vagy annak törvénye ellen, hogy ott ahol a hitelveknek a politikában semmi köze, e kettőt összekeverve, oly politika kérdéseiben vegyiti a vallási kérdéseket, a melyhez a vallásnak semmi köze, csak azért, hogy politikájának prozelitákat szerezzen, ám büntessék az ilyen lelkészt szigoruan s hisz az ilyen első sorban saját egyháza hitelvei, saját felekezete tanai ellen vétene, mert a vallás örök igazsága magasztos elveit a kortestanyák ámitási eszközeivé alacsonyitva le, azt sárba tiporja, az ilyen ellen minden szigoru büntetést szivesen megszavazok. (Általános helyeslés.)

De viszont nem szabad az államnak követelni, hogy a kath. egyház tanai, a vallás örök igazságai némuljanak el ott és akkor, ahol egy oly politikai elvnek kell érvényesülni, melylyel egyes pártok bukását kell megakadályozni, avagy az uralmon levő pártot kell biztositani, ez ép oly elitélésreméltó, mint az a másik, amidőn a pap él vissza jogtalanul állásával és befolyásával.

Én, t. Ház, ezek elkerülése végett egy inditványt s egy módositást terjesztek be alternative és pedig inditványom az, hogy ezen szakasz hagyassék ki egészen. De mivel ismerve a t. Ház hangulatát, hogy ezt alig lesz hajlandó elfogadni, az esetre, mivel meg vagyok arról győződve, hogy bármily motivumok vezették is e szakasz megalkotóját, de sem őt, sem a t. Ház egyik tagját sem vezetheti azon indok, hogy e szakaszszal az egyház és állam közötti összeütközést keresse és hogy ennek a lehetősége is elkerültessék s az egyház hitelvei, tanitásának szabadsága is biztosittassék, módositásom oda irányul, hogy e szakasz utolsó pontja után tétessék a következő pont:

»a katholikus egyház vagy a bevett vallások hitelvei és tanai hirdetése és tanitásának szabadságát e törvény nem korlátozza.« (Helyeslés balról.)

Sima Ferencz kijelenti, hogy a néppártnak nem tagja, de e szakaszhoz, mely a kulturharczra vezeti az országot, nem járulhat hozzá. Az első tekintetre ugy látszik, mintha e szakaszt az egyházpolitikáért eszelték volna ki.

Azonban dehogy; bánják is azok az urak, akármi történik is az egyházpolitikával, a polgári házassággal, de féltik — mandátumokat Ez a félő aggodalom teremtette meg e szakaszt is.

Nincs e parlamentnek egyetlen olyan tagja sem, aki nem helyeselné azt, ha vallási izgatás ellen törvénnyel akar az ország védekezni. De a szőnyegen forgó szakasznak egész más a czélja s csupán eszköz az az üldözésre, a retortióra. Hiszen azt a határvonalat sem tudja megállapitani senki, hogy hol végződik a jogos pártállás s hol kezdődik az izgatás.

Ha e szakaszt törvénybe iktatják annak a lelkésznek nem lesz szabad egy szót sem szólania azon intézmény ellen, mely nemcsak hitelveit, hanem a vallási érzületét is sérti, mert különben izgatás miatt megbüntetik. (Justh Gyula közbeszól.)

Kérdem, ha a törvényhozásnak eszébe jutna a reformátusok autonómikus jogkörét sértő törvényeket hozni, a reformátusok nem küzdenének-e a törvényjavaslat ellen, vagy ha már törvénynyé emelkedett volna, annak megváltoztatása ellen? (Helyeslés a baloldalon.)

A magam részéről ezt a törvényt, ebben a szövegezésben, nem a néppárt, nem az egyes felekezetek, hanem az összes egyházak megtámadásának tekintem.

Ebből a szakaszból csak még egy pont hiányzik, az, hogy: »Magyarországon ellenzéki képviselőjelöltnek fellépni nem szabad«

Az esetre, ha Hortoványi képviselőtársam módositványát a ház nem fogadná el, külön módositást nyujt be.

Polónyi Géza: Bevezetésül kijelenti, hogy Sima Ferencz intencióival nem ért egyet. Ha normális viszonyok közt élnénk, mint jogász arra kérné a Házat, mert büntetőjogi természetü intézkedéseknek felvétele ego sporadikus törvénybe különösen akkor, midőn módositás alatt áll a büntető törvénykönyv, nézete szerint nem helyes, nem szavazná meg e §-t, de ha e szakasz diszpozicióit elvileg elfogadja, annak sulyos és fontos oka van.

Megszavazza azt mint magyar ember, és megszavazza mint katholikus. Mint magyar ember minden olyan eszközhöz hozzájárul, mely továbbra lehetetlenné teszi azt, hogy a nemzet oly elemekre tagoltassék szét, a mely széttagolás nem vezethet másra, mint a magyar állam teljes széttagolására.

Én mint katholikus is, magam röviden megokolom álláspontomat. Láttam egyszer gyermekkoromban, hogy egy plébános Urnapján az oltári szentség ünnepén a maga hátára vette az oltári szentséget és mondjuk ugy magyarosan, rágyujtott egy nótára. Ezt a papot. a ki az esztergommegyei egyházkerületben volt, rövid proczesszussal, mint olyan embert, a ki meggyalázta a vallás szentségét és tekintélyét, papi állásából egyszerüen elmozditották. T. Ház! Mit láttam most röviddel ezelőtt? Láttam azt, hogy Magyarországon egy különben egyéniségére nézve tiszteletreméltó apátplébánosnak vezetése alatt, a kinek a kánon szent törvénye szerint Komárom városában az Isten igéjét kellene hirdetnie és beneficziumára rászolgálni a tridenti zsinat törvényei értelmében, mondom, láttam azt, hogy egy apátplébános vezérlete alatt, a ki egyenesen kiszemelve volt arra, hogy egy maga mellé rendelt hadsereggel, melynek tagjai mind reverendában járnak, végtelen szenvedélyeskedéssel a vallási gyülölet fegyvereivel harczba szólitsa a nemzetet. Én találkoztam ezekkel az urakkal ott, a hova én el szoktam menni, hogyha felvilágositás kérésre van szükség, találkoztam és láttam őket a Szűz Mária zászlaja alatt, mellre tett kézzel, felszaggatva a reverendát, a keresztet a szivre téve esküdni a hét szentségre és láttam őket felhivni a közönséget arra, hogy higyjék el, hogy a törvény, amely meghozatott, nem kötelező a katholikus emberre nézve, mert ő rá nem az emberi, hanem az isteni törvények irányadók. Én láttam azt a rettentő féktelen fanatizmust amely nem kimél isteni és emberi törvényeket, nem kimél semmit, hogy megtéphesse azt az amugy is laza köteléket, amely egymáshoz mint polgárokat összefüz bennünket, a vallás szentsége örve és pecsétje alatt. Én ugy látom, hogy Sima t. képviselőtársam is egyetért velem abban, hogy azt a mozgalmat egyikünk sem helyesli, hogy a vallás szentségének nevében vivott harczot mindnyájan egyformán kárhoztatjuk. Az az aggodalom merült fel t. képviselőtársam előtt, hogy ő azt mondja, ha ő mint presbiter szót emelne a presbiteri gyülésen esetleg egy törvény, vagy törvényjavaslattal szemben, amely az autonomiát akarja megsérteni, hogy akkor ő bezáratik. Engedje meg, ezen törvény alapján, nem mert ezen törvény azt mondja, hogy azon czélból, hogy valakinek választását befolyásolja, ez oly konstitutiv elem és ezért Hortoványi t. képviselőtársam aggodalma sem jogosult, mert attól sem a katholikus, sem a protestáns lelkészek, sem az egyházi tisztviselők ezen javaslat szerint eltiltva nincsenek, hogy egyházi törvényeiket, vallási meggyőződésüket és annak institucióit védelmezzék templomban a szószékről és egyházi gyülekezetekben. — A miről itt szó van, az az, hogy azon czélból ne tegyék azt, hogy politikai választásokra befolyást gyakoroljanak. — Már pedig én azt a papot, a ki ama bizonyos urnapi körmenet alkalmával az oltári szentséget hátára vette, nem tartom oly bünösnek, mint azt az ambert a ki a vallás szentségével és a kath. dogmával érvvel akár szószékről, akár vallási gyülekezetben izgat és oda megy, hogy hirdesse, hogy Magyarországon az államnak törvénye nem kötelező, és megossza protestáns és nem protestáns, keresztény és nem keresztényekre Magyarország lakosságát.

En az adott viszonyok között ezt sokkal veszedelmesebb propagandának tartom, mint egy szerencsétlen papnak ilyen sporádikus megbotlását, a ki talán akkor botlott meg életében egyszer. Szükségét látom annak, hogy ily veszedelmes agitáczióval szemben az állam magának egész erejével érvényt szerezzen és azt azon eszközökkel, melyek rendelkezésre állanak, meggátolja. A kérdés csak az, hogy nem szükséges a határon tullőni. Az a gyülekezeti hely stb. és az, hogy belekeverjük, hogy az egyházi tisztviselő, ez egy kissé laza fogalmazás, mert ez alatt lehet értenie a harangozót, az egyházfit, a templomatyát, a gondnokokat stb. is. Helyes az is, hiszen utóvégre a hiveire nézve is ugy áll a helyzet, mert én nemcsak az egyházfinak vagy a harangozónak, de egyáltalán mindenkinek meg akarom tiltatni azt, hogy vallásos jellegü gyülekezeten, illetőleg a templomban, szószéken a kegyszerek megvonásával szóval vallási jutalommal vagy vallásos igéretekkel valakit választási szempontból megvesztegethessen. De szükséges, hogy azután az a törvény ugy legyen megalkotva, hogy félreértésre okot ne szolgáltasson.

Nem számit arra, hogy az a módositás, melyet Sima Ferencz benyujtott, elfogadtatik; mert a többség, mint az előző szakasznál, itt is ragaszkodni fog a szöveghez. Sajnálja, hogy a tisztviselőkkel szemben a kormánypárt és a többség nem olyan rigorózus és a kormány nem veszi észre, hogy az a tisztviselő, aki visszaél oly czélból, hogy hatalmával a választásokat befolyásolja, legalább is olyan bünös, (Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.) mint az a pap, a ki kegyszerekkel és a vallás segélyével visszaél.

Amazokkal szemben csak pénzbirságot állapitsanak meg, de a pappal, az egyházfival és harangozóval szemben a fogházbüntetést alkalmazzák: ez mélyen stigmatizálja a többség törekvését. Az elmondottak és meggyőződése által vezéreltetve, szükségesnek tartotta a szakaszbeli intézkedést s azt megszavazza és azzal a módositással, a melyet Sima Ferencz a gyülekező helyére nézve benyujtott, szivesen elfogadom.

Még Hortoványinak módositására jegyzi meg azt, hogy ahhoz nem járulhat hozzá, mert ugy fogja fel ezt a törvényjavaslatot, hogy a vallás tanának hirdetése ezen szakasz által eltiltva nincs. De még kevésbbé járulhatok hozzá oly szöveghez, mely a katholikus egyház tanainak hirdetését engedi meg, mert álláspontja az, hogy Magyarországon legyen vallásszabadság és ennek az az értelme, hogy nemcsak a katholikus vallásnak, de mindenkinek egyaránt szabad az állam törvényeivel nem ellenkező vallási meggyőződését hirdetni és annak hivőket szerezni. (Helyeslés a szélsőbaloldalon.)

Vajay István kéri a Házat, hogy beszédét holnap mondhassa el, a mibe a Ház beleegyezvén.

Elnök a holnapi ülés napirendjére kitüzi a jelen törvényjavaslat tárgyalásának folytatását, ennek befejezése esetén a pénzügyi bizottság jelentéseit a koronaérték behozatalára szükséges arany beszerzéséről szóló pénzügyminiszteri jelentés és a czukoradóról szóló törvény módositása tárgyában. Jelenti továbbá, hogy Perczel belügyminiszter holnap válaszolni fog Sima Ferencz interpellácziójára a stomfai választás tárgyában. Ezzel az ülést bezárja.

Az ülés végződik 1 óra 50 perczkor.

———